

بھاگ-۱. ہماچل تے سمیر

بابا جا چڑھیا دنیا دی چھت تے

سمیر (کیلاش پریت)

دُنیا ہماری سیت ہمنچل تن سنگ رہن ہمارا۔

کہے نانک سن گورکھ جوگی تے پورا جوگ ن پایا۔

جگت ن جانی اؤدھ وہانی برتھا جنم گویا۔

اس پہاڑی یاترا دوران جوگیاں نال جو وار تالاپ ہوئی اس تے گورو صاحب نے بانی ہی رچ دتی جو رامکلی وچ سدھ گوسٹ دے روپ وچ آج ساڈے کول انگ ۹۳۸ تے گورو گرتھ صاحب وچ شش-بہت ہے۔ بالا جنم ساکھی انوسار ایہہ گوسٹی وکھ وکھ پہاڑاں دے جوگی مٹھاں تے ہوئی۔ پر بدقسمتی نال بالا جنم ساکھی وچ تھاواں جاں پہاڑاں دے نال منگھڑت جے دتے ہن۔ اک دو نوں چھڈ باقی ستھان پچھانے مشکل ہن۔ انج لگپگ اونے ہی ستھان دکھائے ہن جنے کو اس جنم ساکھی وچ دتے جا رہے ہن۔ اس جندگینا پستک وچ ایہہ گوسٹ تھان تھان تے ٹکڑیاں وچ دین بجائے اکو تھان سدھ گوسٹ سرلیکھ بیٹھ دتی جا رہی ہے۔

جنم ساکھیاں وچ آودا ہے کہ انان پہاڑاں تے بہت بہت وڈیاں عمراں دے جوگی تپسیا کردے ہندے سن۔ وگیانک طور تے وی ایہہ گل سچی لگدی ہے کیونکہ جدوں کوئی جانور ۴ گھنٹیاں وچ لے جان والے کل ساہاں دی گنتی گھٹا دیوے تاں اوہدی عمر ودھ جاندی ہے۔ پر اجیہا کرن واسطے تھانوں شانت چت بناں ہلے ڈلے بہنا پیندا ہے۔ ہمالیا تے جتھے اینی ٹھنڈ پیندی ہے جوگی اپنے گھورنیاں وچ وڑھ بناں سرریک کریا دے پئے رہندے سن۔ پھر انان جوگیاں نوں اپنیاں لمیاں عمراں دا مان وی ہندا سی۔ جدوں گورو صاحب اس علاقے وچ گئے تاں انان دی عمر صرف ۵۰ سال سی۔ گورو صاحب تے جوگیاں وچ ہوئی وار تالاپ وچ جوگی گورو صاحب نوں بال کہہ

1. ہماچل دیاں پہاڑیاں تے

۱۸ تیرتھاں دی یاترا تاں سفل ہندی ہے جے اوہ چارے کنٹاں (دھاماں) دے استھاناں دے درشن کرے، بھاؤ اتر، پورب، دکھن اتے پچھم دے سبھ پرسدھ ستھاناں دے۔ اکھے جتاں چر سمیر کمیر دی پردکھنا نہی کردے انان چر یاترا سمپورن نہی۔

ہندو دھرم دا وڈا حصہ ہمالیا وچ لکیا رہندا سی۔ ہزاراں سادھو سنت ہمالیا دی گود وچ دنیا دیاں نظراں تو اہلے ہو، چپ-تپ وچ لگے رہندے سن۔ گورو صاحب نے سوچیا کہ اوہناں دا بھارت بھرمن ادھورا رہ جائیگا جے ہمالیاں دی گود وچ وسے سادھواں سنتاں تے ہور لوکائی نوں اک اوکار سر-بویاپک رب نال نہ جوڑیا گیا تاں۔ دوسرا پنجابیاں دی گنگا تاں ہماچل دے پہاڑاں وچ وسدی ہے۔ اوتھے ایہناں دے شکنی پیٹھ ہن اتے اوتھے ہی جیوتیلنگ۔ سو ایہہ کوہ ہو سکدا ہے کہ صاحب آلے بنگالے سبھ پھر اُون پر پنجاب نال سبندھت ستھان چھڈ دین۔

دھر ہمالیا وچ، سارا سال جمے رہن والے علاقے وچ ہی ہے سمیر جاں میر پریت جس نوں آج کلہ کیلاش مانسروور کہندے ہن۔ بھائی گرداس تے ہور لکھاریاں نے اٹھے گورو صاحب دی سدھ جوگیاں نال گوشت ہونی دسی ہے۔

ایتکاں والی گورو صاحب دی اداسی سبھ توں کٹھن ہون والی سی۔ اک تاں دنیا دے سبھ توں اچے پہاڑ تے دوسرا ات دی ٹھنڈ۔ ہماچل وچ پہلے ہی جوگی مٹھ وچ پہنچے تاں جدوں گورو صاحب نے دسیا کہ میرا ارادہ سمیر پریت تک جان دا ہے۔ اگو گورکھ پنتھی مہنت نے اپدیس دتا:۔

کون روپ کون جات تماری۔ کٹہا کٹے لیہ اڈاری۔

نہ آگے دھرن، رہوگے کہاں۔ سیتل جل، ہم ورسے ہے تھان۔

نہ آگے مگ پیچھے اٹھ بھاگو۔ نکل جاؤ کاہے دکھ لاگو۔

جھل مل کار جھلکے جھلکارا۔ تھان سرا پرا پہچن بارا۔
گورو صاحب نے مہنت نوں کجھ ایو جواب دتا۔ (کوی دے سبدا وچ):۔

سب روپ انگ روپ ہے سارا۔

جات ہماری اچر کھئے جہاں ن دن ن راتی۔

پیچھے آگے درسٹ ہماری دھرن اکاس پسارا۔

ਕੇ ਸਮੁੱਧੇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੇ ਤੋਂ ਤਾ ਜੇ ਬੇ ਪੈਂ-
 ਪਮਾਲਿਾ ਭਾਓ ਭਰਫ਼ ਦਾ ਗ਼ਰ- ਜਸ਼ ਦਾ ਕਲ ਰਕਬੇ ੦੧੦੦੦੦
 ਕੇ- ਮੀ- ਤਾ ਕੁੰਯ ਮਲਕਾ ਨਾਲੋ ਵੀ ਡਾ ਪੈ- ਪਮਾਲਿਾ
 ਪਹਾੜਿਾ ਦਿ ਮਾਲਾ ਕਲ ੨੦੦੦ ਕਲੋ ਮਿੱਟਰ (੧੦੦ ਮਿਲ) ਲਮੀ
 ਪੈ- ਪਮਾਲਿਾ ਪਹਾੜਿਾ ਮਾਲਾ ਦਿ ਚੋੜਾੜਿੀ ੨੦੦ ਕੇ- ਮੀ ਤੋਂ
 ੬੦੦ ਕੇ- ਮੀ ਤੱਕ ਹੋ ਜਾਨਦੀ ਪੈ- ਪਮਾਲਿਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ੧੦
 ਅਹਿੰਯਾ ਪਹਾੜਿਾ ਹਨ ਜੋ ੨੬੦੦੦ ਫ਼ਟ ਤੋਂ ਤਾ ਚੋੜਾੜਿੀ
 ਪੈ- ਦਨਿਾ ਦਿ ਸਬੇ ਤੋਂ ਚੋੜਾੜਿੀ ਮਾਊਂਟ ਆਪੋਰਿਸਟ
 ਵੀ ਆਿਸੇ ਮਾਲਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਪੈ- ਠੰਡੇ ਚੋੜਾੜਿੀ ਕੋ ਡਾ ਚੋੜਾੜਿੀ
 ਪਮਾਲਿਾ ਦੇ ਅਨਦਰੋਂ ਪਸ਼ਿਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਸ਼ਰਫ਼ ਗਰਮਿਾ ਦਿ ਰੇ ਪੈ
 ਜਾਿਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪੈ-

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਪਮਾਲਿਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਮੌਜੂਦ
 ਪੰਦੋ ਮਤ ਦੇ ਲੱਗ ਪੱਗ ਸਾਰੇ
 ਕੰਪੰਨਰ ਵੀਕੇਟੇ ਲੋਕਾ ਨੋਂ ਕੰਬੰਡ
 ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਅਕ ਨਰਨਕਾਰ ਦੇ ਲੱਗ
 ਲਾਿਾ ਸੀ-

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੋਂ ਮੰਬਰ ੧੦੧੮ ਨੋਂ
 ਪਕਹੋਕਿਾ ਤੋਂ ਰੋਾਨੇ ਹੋਏ ਸਨ-
 ਜਦੋਂ ਸਾਹਬ ਰੋਾਨੇ ਹੋਏ ਲੱਗੇ ਤਾ
 ਆਫ਼ਰ ਕਲਕਿੱਟਰ ਦਾ ਸੋਰਜ਼ ਗਰੰ
 ਮਿਲੇ ਵੀ ਆ ਗਿਾ- ਸਾਹਬ ਨੇ ਸੋਚਿਾ
 ਕੇ ਮਿਲੇ ਵੀ ਵੀਕੇਟੇ ਪੈ ਜਾਿਾ
 ਜਾਨੇ- ਹਾਲਾ ਆੇ ਕਲਕਿੱਟਰ ਪਹਿਲਾ ਵੀ
 ਜਾ ਚੱਕੇ ਸਨ-

ਅਿੰਕਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ
 ਤੋਂ ਆਲੋਹੇ ਹਸੋ ਲੋਭਾਰੇ ਸ਼ਿੰਯਾ
 ਚੋੜਾੜਿੀ ਸਨ- * ਲੱਗਾ ਪੈ ਕੇ ਹਸੋ
 ਸ਼ਿੰਯਾ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦਾ
 ਸਾਠੇ ਕੱਛੇ ਦੋਰੀ ਤੱਕ ਪੈ ਦਾਿਾ
 ਆਿੰ ਪੈ ਹੋ ਆਿੰ ਰਸੇ ਤੋਂ ਪੈ
 ਵਾਪਸ ਪਰ ਆਿੰ ਸਨ- ਹੋ ਸਕਦੇ ਆੇ
 ਭਰਮੋਰ ਜਾ ਕਲੋ ਤੋਂ ਪਰ ਆਿੰ ਹੋਏ-
 ਭਾਠੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਕਹੀ ਮੁਤਾਬਕ
 ਆਿੰ ਆਸੀ ਚੋੜਾੜਿੀ ਜਹੀ ਸੀ-
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦਿ ਜੋ ਸਦਹਾ ਨਾਲ
 ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੋਏ ਅਸ ਤੋਂ ਆਿੰ ਲੱਗਾ
 ਪੈ ਕੇ ਫ਼ਰ ਸਮਿਰੇ ਪਹਿੰਚ ਵੀਲੇ

ਆਪਨਾ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਵੀ ਨਹੀ ਸੀ- ਬਾਲਾ ਜੋ ਗੱਪ ਮਾਰ ਕੇ ਪਰ
 ਤਹਾ ਕੰਪੰਨਾ ਕੇ ਫਲਾਨੇ ਤਹਾ ਵੀ ਮਿੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ
 ਨਾਲ ਪੈ ਸੀ- ਪਰ ਸਮਿਰ ਪਰਿੰਤ ਬਾਬਤ ਆੇ ਮੰਦਾ ਪੈ ਕੇ
 ਮਿੰ ਮਰਦਾਨੇ ਆਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀ
 ਸਾ- ਆੇ ਲਕਹਦਾ ਪੈ:-

ਮਰਦਾਨੇ ਆਿੰ ਪਰਿੰਤ ਰਹਿੰ
 ਬਾਲਾ ਕੰਪੰਨਾ ਪਰਿੰਤ ਪਰ ਗਿਾ-

ਨਾਨਕ ਫ਼ਰ ਪਹਿੰਚੇ ਦਰਿਾ-

ਜਹਾ ਤਖ਼ਤ ਬਿੰਠਾ ਨਰਨਕਾਰ- (ਪੈ- ੨੬੧ ਬਾਲਾ)

ਆਿੰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪੈ ਆਿੰ ਕੰਠੇ ਰਾਹੇ ਗੁਰੂ

ਸਾਹਬ 'ਪੋਨ ਰੋਪ' ਹੋ ਕੇ ਆਠੇ ਪਹਿੰਚੇ ਹੋਏ-
 ਡਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਠੰਡੇ ਹੋਏ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਅਿੰਕਾ
 ਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਚੋੜਾੜਿੀ (ਫਰ) ਵਾਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿੰਚੀ ਸੀ- ਯਾ ਕੇ
 ਕੰਪੰਨਾ ਦਿ ਪੋਸ਼ਾਕ ਤਾ ਕੰਪੰਨਾ ਠੰਡੇ ਚੋੜਾੜਿੀ ਵੀ ਪਸ਼ਿੰ
 ਚੋੜਾੜਿੀ ਦੰਦੀ ਪੈ- ਅੰਯ ਬਾਕੀ ਸਾਕਹਿੰਯਾ ਤੋਂ ਪੰਠੇ ਲੱਗਦਾ ਪੈ
 ਕੇ ਪਮਾਲਿਾ ਦਿ ਯਾਤਰਾ ਵੀਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਪਰ ਤਹਾ ਅਨਾ ਦੇ ਨਾਲ
 ਸੀ-

ਤਿੰਸਰੀ ਆਸੀ ਵੀਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕੰਪੰਨਾ ਰਾਹ (ਰੋਠ)
 ਆਿੰਯਾ ਆਿੰ ਆੇ ਵੀ ਬਯਾਰਤ ਬੰਧੀ ਹੋਏ ਪੈ- ਤਹਾ ਤਹਾ
 ਬੰਧਿੰਯਾ ਯਾਦਗਾਰਾ ਤੋਂ ਵਡਾਨ ਲੋਕ ਆਪਨਾ ਦਾਰੋਠ ਤਹੇ
 ਕਰਦੇ ਆੇ- ਪਰ ਪਮਾਲਿਾ ਦਿ ਕੰਠੇ
 ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਆਰਿੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ
 ਸਕੇ ਆਪਨਾ ਬਾਯ ਬਯਿੰਚਿੰਯਾ ਨੋਂ
 ਯਾਨੀ ਦਿੰਨ ਤੋਂ ਅਸਪਿੰਠ ਰੇ ਜੋ
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਪਹਾੜਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਲਾਏ
 ਸਨ- ਅਸ ਕੱਛੇ ਚੋੜਾੜਿੀ ਚਿੰਰਾਨੀ
 ਨਹੀਂ ਪੰਦੀ ਕੇ ਸਕਮ ਦੇ ਆਲਾ ਚੋੜਾੜਿੀ
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦਾ ਪੋਟਰ ਨਾਲ ਭੋਫ਼ੀ
 ਲਾਮਿੰਯਾ ਨਾਲ ਰਲ ਕੱਛੇ ਚੋੜਾੜਿੀ ਪੈ- ਕੰਛੇ
 (ਤੰਬ) ਬਾਏ ਨੋਂ ਰਮਿੰਯੋ ਜਾਨ
 ਨਾਨਕ ਲਾਮਾ ਕੰਛੇ ਜਾਨਦਾ ਪੈ ਕੰਛੇ ਨਾਨਕ
 ਰਸ਼ੀ (ਨਿੰਪਾਲ)-

ਤਿੰਸਰੀ ਆਸੀ ਵੀਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਆੇ ਦੇ ਜਮੋਂ ਕਸ਼ਮਿਰ, ਪਮਾਚਲ, ਆਿੰ
 ਤੰਬ ਦੇ ਅੰਰ- ਪੱਛੇ ਦੇ ਆਲਾ ਭਾਓ
 ਪੈ ਲਦਾਕਹ ਪਮਾਚਲ ਅੰਰਾ ਕੰਪੰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ
 ਲੱਗਦੇ ਤੰਬ ਤੱਕ ਪੈ- ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਨਿੰਪਾਲ, ਭੋਠਾਨ, ਸਕਮ, ਅਸਾਮ ਤੇ ਆੇ
 ਦੇ ਅੰਰਾ ਚਲ ਪਰਿੰਦਿਸ ਨੋਂ ਪਹਿੰਚੀ
 ਆਸੀ ਵੀਲੇ ਗਾਹ ਚੱਕੇ ਸਨ- N

ਗਰੰਯਾ ਤੋਂ ਜੋ ਸਾਨੋਂ ਅਸ਼ਾਰੇ
 ਮਲਦਾ ਪੈ ਅਸ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਪਕਹੋਕਿਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਲਟਾਨ ਪੋਰ
 ਜਾਨਦੇ ਪੈ- **** ਆਠੇ ਸਲਟਾਨ ਪਾਰ
 ਕਰਕੇ ਆੇ ਲਦਹਿੰਯਾ ਤਹਾਨੀ ਪੰਦੇ
 ਹੋਏ ਕਲਕਿੱਟਰ, ਪੰਜੋਰ, ਕੰਠੇ ਪੋਰ,
 ਡਿਯੋਰ ਸਦੇ, ਜੋਾਲਾਜੀ, ਕਾਨਕੜਾ,

ਬਿੰਯਾਨਾ, ਰੋਾਲਸੋਰ, ਮੰਡੀ, ਕਲੋ, ਮੰਝਿਕਰਨ, (ਮੰਝਿਕਰਨ)
 ਤਰਲੋਕ ਨਾਠੇ, ਭਰਮੋਰ, ਤਰਲੋਕ ਨਾਠੇ, ਤਰਲੋਕ ਨਾਠੇ, ਤਰਲੋਕ ਨਾਠੇ
 ਤੇ ਪਰ ਕੰਛੇ ਮੰਦਰ- ***

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਿੰ ਯਾਤਰਾ ਨੋਂ ਮੰਬਰ ਦੇ ਅੰਠੇ ਫੱਛੇ ਸ਼ਰੋ ਵੇ
 ਕੰਛੇ ਕੰਛੇ ਪਹਿੰਚੀ ਦਸੰਬਰ ੧੦੧੮ ਨੋਂ ਸੋਰਜ਼ ਗਰੰ
 ਸੀ-

---◆---

ਲਦਹਿੰਯਾ ਨੋਂ ਆਰਿੰਯਾ ਬਾਏ ਨੇ

ਪਕਹੋਕਿਾ ਤੋਂ ਰੋਾਨੇ ਹੋਰਸੇ ਦੇ ਪੰਡਾ ਚੋੜਾੜਿੀ ਸਨਾਮ ਦਾ
 ਡੰਡੇ ਹੋਰਾ ਪੰਡੇ ਹੋਏ ਸਾਹਬ ਭਿੰਯਾ ਜੀ ਕੋਲ ਸਲਟਾਨ

ریلوے سٹیشن توں کوئی ۱۲۰۰ میٹر چڑھدے پاسے ہے۔ پہلاں اتھے نیڑے گُو شالہ ہویا کردی جس کرکے گرنسٹھان دا ناں گُو گھاٹ پے گیا۔ گورو صاحب اتھوں اٹھ پنڈ ٹھکروال وی گئے اجیہے اندازے ہن۔
ٹھکروال

لدھیانے توں دکھن - پچھم ۱۰ کھ۔ می دور رائیکوٹ والی سڑک لاگے ہے پنڈ ٹھکروال اج تاں اک طرحاں نال لدھیانے دا ہی حصہ بن چکا ہے۔

جدوں گورو صاحب اس علاقے وچ پدھارے اتھے سنیاسی ٹھاکر داس دا بڑا ناں سی جو اپنے چیلیاں سمیت رہا کردا سی۔

گورو صاحب نوں آؤدیاں ویکھ ہنکار تحت ٹھاکر داس اپنی کلی وچ وڑھ گیا۔ گورو صاحب وی اوہدی کلی وچ جا کے انوں نمسکار کرن دے بجائے باہر ہی اوہدے ول پٹھ کرکے بہہ گئے۔

کجھ چر بعد مردانے نوں کیہا کہ رباب کس بانسی آ رہی ہے۔ شبید بولیا:

گُوڑی محلہ ۱ برہمے گرب کیا نہی جانیہ۔۔ بید کی بیت پڑی پچھتانیہ۔۔ جہ پرہہ سمرے تھی من مانیا .. ۱ ایسا گرب برا سنسارے۔۔ جس گڑ ملے تس گرب نوارے۔۔ ا رہاؤ۔۔ بلی راجا مایہ اینکاری۔۔ جگن کرے بہو بہار اپہاری۔۔ بن گور پوجھے جائ پیاری۔۔ ۲ پرینچنڈ دان کرے جس لیوے۔۔ بن گرانٹ ن پائی ابھیوے۔۔ آپ بھلائی آپے مت دیوے۔۔ ۳ درمت پرناکھس دراجاری۔۔ پرہہ نارائن غرب پرپاری۔۔ پرہلاڈ ادھارے کریا دھاری۔۔ ۴ بھولوراوٹ مگدھ اچیت۔۔ لوٹی لنکا سیس سمیت۔۔ گرب گیا بن ستگور بیت۔۔ ۵ سہسباہ مدھو کیٹ مہکھاسا۔۔ پرناکھس لے نکھ بدھاسا۔۔ دیت سنگھارے بن بھگت ابھیاسا۔۔ ۶ جراسندھ کالجمن سنگھارے۔۔ رکتبیج کالنیم بدارے۔۔ دیت سنگھار سنت نستارے۔۔ ۷ آپے ستگور سبڈ بیچارے۔۔ دوجے بھائی دیت سنگھارے۔۔ گرمکھ ساچ بھگت نستارے۔۔ ۸ بوڈا درجودھن پت کھوئی۔۔ رام ن جانیہ کرتا سوئی۔۔ جن کو دوکھ پچے دکھ ہوئی۔۔ ۹ جنمیجے گر سبڈ ن جانیہ۔۔ کیو سکھ پاوے بھرم بھلانیہ۔۔ اک تل بھولے بہر پچھتانیہ۔۔ ۱۰ کنس کیس چانڈوژن کوئی۔۔ رام ن چینیا اپنی پت کھوئی۔۔ بن جگدیس ن راکھے کوئی۔۔ ۱۱ بن گر گرب ن میٹیا جائ۔۔ گرمت دھرم دھیرج ہر نائی۔۔ نانک نام ملے گن گائی۔۔ ۱۲

ٹھاکر داس بیٹھا اندر پر کٹ سنگیت ول سن۔ اوہ سمجھ رہا سی باہروں اٹے سادھونے اوہدا ہنکار تاڑ لیا ہے۔ کجھ دیر بعد شرمندہ ہویا آکے بولیا؛ "رام رام مہاتما جی۔" گورو صاحب نے جواب دتا، "ست کرتار۔" اگو ٹھاکر داس بولیا کہ مہاتما جی ایہہ ست کرتار کھڑی سمپردا دا جیکارا ہے؟ اس طرحاں گلاں باتاں ہوئیاں۔ گورو صاحب نے ٹھاکر داس نوں

نانکسر ٹھکروال

سمجھایا کہ توں رام رام کیہا ہے میں اس دا ناں لیا ہے جنے رام نوں بنا کے اس ماتلوک وچ بھیجیا سی: نرنکار اکال پرکھ۔ گورو صاحب دے سمجھائے سدھانت دی ٹھاکر داس نوں سمجھ پے گئی کہ اوہ تاں ساری عمر کرتے دیاں کرتاں دی ہی پوجا کردا رہا۔ ہن انوں سمجھ پے گئی سی کہ ایہہ رام، کشن جاں ہور دیوی دیوتے اس نرنکار دے ہی پیدا کیتے ہوئے ہن جو جگاں جگانتراں توں اک سار براجمان ہے تے سدا رہے گا۔

ٹھاکر داس نے اس طرحاں گورو صاحب دی سکھی دھارن کیتی تے علاقے وچ ستنام ستکرتار دا پرچار کیتا تے امر ہو گیا۔

لدھیانے توں گورو صاحب سرہند تھانہی ہندے ہوئے کلکھپتر سورج گربن تے پھر پہنچ گئے۔ کرکھپتر گورو صاحب دی شاید ایہہ دوسری پھیری سی۔ کلکھپتر بارے وستھار پہلاں ہی آچکا ہے۔ ویکھو صفحہ ۸۵۔

---◆---

لکھ لکھ پڑیا۔۔ تیتا کڑیا۔۔ پنجور

گورو صاحب کلکھپتر توں گھمدے گھماندے دکھیاں دے دکھ دور کردے پنجور پہنچے۔ (اج پنجور ہریانے دا حصہ ہے تے چنڈی گڑھ توں ۱۵ کو کھ۔ می۔ شملے والی سڑک تے ہے)۔ گورو صاحب دے ویلے ایہہ اک چھوٹی جہی ریاست سی۔ ہندو متھاس اس جگاں نوں پانڈواں دے بنواس نال جوڑدا ہے تے کیہا جاندا ہے کہ پانڈواں نے اپنے ۱۴ سالان دے بنواس دوران ۱۳ واں سال اتھے بتایا سی۔ علاقے وچ کجھ باؤلیاں ہن، جنان نوں لوک پانڈواں نال جا جوڑدے ہن جدوں کہ پراتتو نظرئیے توں باؤلیاں مدھکال نال سیندھ رکھدیاں ہن۔ دلچسپ گل ایہہ کہ ہماچل، جموں، کشمیر، اے پاکستان والے پہاڑی کھپتران وچ بہتیاں تھواواں دی کہانی پنج پانڈواں نال جوڑی ہوئی ملدی ہے۔

چھیوے پاتشاہ نے شبدان دے نال جو دھنیاں دتیاں ہن بھاؤ کھڑی طرز وچ گاؤنا ہے اوناں وچوں جو ٹنڈے اس راجے دی دھنی دتی گئی ہے اوہ راجا اس شہر دا سی۔ D

پرانی ریاست ہون کرکے ایہہ دھارمک کیندر وی بن

گرو دوارہ جوہڑ جی، سباتھو، نیڑے دگشٹی پہاڑیاں

بروتیوالا، راہے نالاگڑھ پہنچے۔ شہر دے مندران تے نالاگڑھ دے راجے نوں سرب ویاپک نرنکار دا گیان کجھ دن رک کے دتا۔ نالاگڑھ توں دیوڑسدھ جانڈیاں ہی رستے وچ گورو صاحب نوں بڈھن شاہ فقیر بارے پتہ لگا کے نالاگڑھ توں اتے ۲۲ ک۔ می۔ سستج دے کنڈھے شمسوڈین ناں دا اک ربّ نوں پہنچیا فقیر رہندا ہے۔

ایہہ وی ذکر ملدا ہے کہ شمسوڈین تے گورو نانک دووانے ہی اک دوسرے بارے سنیا ہویا سی۔ نیڑے دے ہی پنڈ ڈوگھر دے پیلو نامی پنڈت دا میل گورو صاحب نال پردوار ہویا سی۔ پنڈت پیلو نے گورو صاحب دا جس علاقے وچ پھیلا دتا سی۔ پیلو دی دھی بابا بڈھن شاہ دی وی مرید سی۔ سو گورو

صاحب اتے پیر جی دے میل دے پچھے پنڈت پیلو دا ہتھ سی۔ جدوں پیلو نوں پتہ لگا کہ گورو صاحب علاقے وچ پدھارے ہوئے تے تاں جا کے گورو صاحب دے چرنی لگا۔

کیونکہ گورو صاحب اکثر صوفی فقیراں کول جا کے رہا کردے سن۔ شمسوڈین دی وی تیر اچھا سی کہ گورو صاحب دے درشن کرے۔ کیہا جاندا ہے کہ پیر شمسوڈین صرف دودھ دے آسرے ہی جنگل وچ دن کٹدا سی۔ اس نے بکریاں رکھیاں ہوئیاں سن۔ بکریاں دی رکھوالی لئی کتے سن۔ علاقے وچ شیر وی

گر۔ چرن کول صاحب کیرتپور۔ جتھے گورو صاحب دے چرن پئے۔

پیندا سی۔

گورو صاحب جدوں شمسوڈین نوں ملے تاں پیر نے بڑی شردھا نال گورو صاحب آگے دودھ دا کٹورا بھر بھیٹ کیتا۔ گورو صاحب نے پیر نوں بینتی کیتی کہ اوہ پیالہ ادھا کر لیاؤن۔ پیر نے ضمد کیتی کہ تہانوں سارا پینا پینا وا۔ گورو صاحب نے نمرتا ساہت جواب دتا کہ ادھا پیالہ ساڈا تہاڈے نال ادھار رہے گا تے اگلی واری آکے اسیں تہاڈا دودھ پینوانگے۔ گورو صاحب کجھ سماں پیر کول رہتے روحانیت دیاں گلاں باتاں چلیاں۔

کیہا جاندا ہے کہ لگ پگ ۱۲۰ سال بعد گورو پرگوبند صاحب اپنے بیٹے گردتا دے نال پیر جی نوں ملن گئے۔ پیر نے کیہا کہ تہاڈا دودھ میرے کول امانت پیا ہے تے اس وقت پھر گورو پرگوبند صاحب تے بابا گردتا نے پیر

دربار بابا بڈھن شاہ سجدے۔
باہے دیاں بکریاں دے بت۔
لگدا اتھے کنٹرول سکھاں دا
ہی ہے۔ کتے مسلمان اپنی جگا
چھتے نہیں بن دندے۔

سائیکل یاتری-۱۹۱

گر تہی پنجور سکھوندر سنگھ ۱۸۹۰-۱۸۲۵

ی گیانی-۱۹۲۱ نے پنجور توں گورو صاحب دا جوہڑسر جانا لکھیا ہے۔ اس بابت اسان پچھ پڑتال کیتی ہے تے پتہ لگا ہے کہ جوہڑسر (اصل ناں جوہڑ جی) جو کہ سباتھو (نیڑے دگشٹی پہاڑیاں) کوئی اجیہا مہتوپورن بندو استھان ناں نہی سی جتھے گورو صاحب دا آؤنا ہندا ہوا ہے۔ گیانی نے اتھے اک شہید اچارن دی وی گل کیتی ہے جو ثابت ہوا ہے کہ اوہ دیوڑسدھ اچاریا گیا سی۔ ساری پچھ گچھ تے گریانی دے فرمان تو ایہو پتہ لگدا ہے کہ گورو صاحب اصل وچ شاہ تلالی گئے تے اوٹھے ہی اوہ شہید اچاریا سی۔

پر ایہہ اتھاسک سچائی ہے کہ بھائی گنگو داس کھتری نوں گورو امرداس صاحب نے منجی بخش مسند تھاپیا سی۔ جو ثابت کردا ہے کہ اتھے سکھی دا بوٹا ناں پنپ چکا سی جس دی جڑھ موڈھی گورو نے لائی

ہوے۔ حالانکہ سبتھانک لوک موڈھی گورو دا آؤنا نہی مندے پر اتھاسک حوالے آؤن دے پکھ وچ بن۔ اس کرکے سانوں وی مننا پویگا کہ صاحب اتھے آئے سن۔

سائیکل یاتری-۱۹۲۱ نے تصدیق کیتا ہے "جوہڑ جی وکھے گورو نانک صاحب دا ہی یادگاری چھوٹا جیہا گرو دوارہ ہے۔ جو ۱۹۳۱ وبلے مہنت موتی رام بسی کھتری دے قبجے وچ ہے۔ موتی رام بھائی گنگو دی کل وچوں بن۔ بھائی گنگو دی ہی اولاد وچو بابا جواہر سنگھ ہوئے۔ انان دا استھان سپاٹو چھاؤنی توں ۸ میل مٹے پاس ہے۔ اس گردوارے مکھ قبجہ مہنت بلرام سنگھ سوڈھی دا ہے جو پنڈ بریر نیڑے کالکا دے رہن والے بن۔ بھاؤ جو گردوارے دا چڑھت چڑھاوا ہندا ہے اوہ سوڈھی لے جاندا ہے۔ لکھا ہے ایہہ سوڈھی اپنے آپ نوں گورو ہی دسدا ہے تے گورو نانک دا نام الوپ کیتا ہویا ہے۔

روالسر دے تردے تے

دیوڑسدھ توں گورو صاحب اوس رستے روالسر نوں گئے جتھے اچ کلہ پنڈ دلچیرا، چکرا، باگھڑ، بجھری، تنگر، گودی، بحال رتوں، پنڈھویں، پلاسی، جھاڑلوگ، گھنڈلواہ، پٹوار، جاہو، نینوا بہمبلا، جوتھ، کھلکڑ، رستے روالسر پہنچے۔ روالسر دی پرچلت کنھا لوکان وچ مشہور سی کہ اتھے اک راجے دی دھی دا اک سنیاسی بودھی بھکھشو نال پیار ہو گیا سی۔

منڈی توں ۲۵ ک۔می۔ روالسر جاں ترسناگام اچ چھوٹا جیہا نگر ہے جس دا ذکر ہندو گرنتھ سکندھ پران وچ وی ملدا ہے۔ سکندھ پران انوسار اتھے لومس رشی نے بھگتی کیتی سی تے پنجے پانڈو اتھے لما سماں رہے سن۔ پانڈواں نال سبندھت اتھے ۷ جھیلانے۔

روالسر توں نیڑے ہی سیوکوٹ ناں دی ریاست ہندی سی۔ (ایہہ کتھا ۱۲۰۰ سال پرانی ہو سکتی ہے۔ اودوں اجے منڈی شہر نہیں سی ہندا۔ منڈی ۱۵۲۷ ای نوں بجھا سی گورو صاحب دی پھیری دے مگرو۔) نگر دا مکھ طور تے بودھیاں نال سبندھ ہے۔ گورو پدمسمبھو جس نے ۸ویں صدی ای۔ وچ تبت وچ بدھ دھرم دا پرچار پرچار کیتا، اس دا سبندھ اس نگر نال

اتھاسکار مندے ہن سوات گھاٹی مطلب پیشاور دے چڑھدے پاسے دے علاقے نوں پرانے سمیا وچ ادیان بھاو باغ کیہا جاندا سی۔) جدوں داخل ہندا ہے تاں اک تھان وڈی جھیل بناؤدا ہے۔ اس جھیل دا ناں اوہ کمل دے بوٹیاں نال بھر پور ہندی ہے۔ پر جھیل دے این وچکار اک بہت وڈا کمل دا پھل کھڑا ہے۔ اس پھل وچوں ۸ سال دا اک بچہ نکلدا ہے جس

۱۹۳۴ دی فوٹو۔ گرودارہ جھنڈا صاحب، کھیڑے، دیوڑسدھ۔ سائیکل یاتری

دے اک ہنہ وچ کمل دا پھل تے دوسرے وچ ترشول پتھیار (کٹے گدا وی لکھیا ہے) ہندا ہے۔ لوک حیران ہن کہ ماتا پتا بنان کوئے کمل وچوں بچہ پیدا ہو سکدا ہے۔ اچمبھے وچ اکثر ہوئے لوکان نوں بچہ بدھ دھرم دی سکھیا دینا شروع کر دندا ہے۔

دوسرے پاسے دیس دے راجے اندر بھوتی دے گھر اولاد نہیں ہندی ہے۔ اوہ اپنا سارا کجھ دان دکھنا تے لا دندا ہے کہ شاید پتے کرن نال انوں اولاد مل جاوے۔

پھر راجے نوں دسیا جاندا ہے کہ کوئے اک بالک کمل دے پھل وچوں پیدا ہندا ہے۔ راجا ایہہ سن کے حیران ہو جاندا ہے تے منڈے نوں اپنا پتر بنا لیندا ہے۔ اوہدا ناں پدمسمبھو بھاو کمل دے پھل توں سنہو پویا، بھاو پیدا پویا رکھ دتا جاندا ہے۔ بعد وچ پدمسمبھو دا ویاہ نیڑے دے راجے چندن گوماشری دی لڑکی پر بہادھارنی نال کر دتا جاندا ہے۔

وقت پا کے پدمسمبھو راجا ہندا ہے اتے شکھابندھ راجا کہاؤندا ہے کیونکہ ایہدے سرتے جوڑاں ہندا ہے۔ پر کجھ سمیں بعد پدمسمبھو اک رشوتخور وزیر دے پتر نوں مار دندا ہے۔ جس دی سجا وجوں پنچائت پدم سنہو نوں گدیو لاه سیتاؤن بنواس تے بھیج دندی ہے۔ اتھے رہ پدمسمبھو ردھیاں سدھیاں حاصل کر لیندا ہے۔ اوہ بدھ گیارہ کے وی بدھ دھرم دا گوڑ گیان حاصل کردا ہے۔

اوہ زہور دے راجے شاستر دھار دی دھی مندر او نال وی ویاہ کس لیندا ہے۔ اوہ دوویں نیپال دی پرسدھ گپھا مرتکا جاں ہلیش وکھے لمی عمر حاصل کرن لئی بخشش پراپت کر لیندے ہن۔

”بلی دے بکرے“ شاہ تلائ وکھے بلی دین والی رسم اچ وی چھت پت روپ وچ قائم ہے۔ شکر ہے اچ منکھی بلی نہیں دتی جاندی۔ صرف بکرا ہی چڑھدا ہے۔ بہینسا (سنڈھا) وچارا وی بچ گیا خوش قسمتی نال اچ پجاری بڑے سوچھ وان ہن۔

جوڑے دسیا جاندا ہے۔ پر پراتن تبتی گرنتھاں وچ جو پدمسمبھو دی کہانی دسی گئی ہے اوہ کجھ اس پرکار ہے:-

پدمسمبھو - بودھی کتھا انوسار:- مہان سندھ دریا جدوں بچھم ول و ہندا ہے تاں ادیان دے علاقے

دیوڑسدھ وکھے اچ وی شردھالو نچدے آؤدے ہن۔ پھر بکرا اچ دی وی چڑھایا جاندا ہے۔ تصویراں ویکھو۔ سو گیانی - ۱۹۲ جی دی ایہہ بھل ہے کہ اکت شبد جوہر (جوہر جی) وکھے رچیا۔ سوڈھی ۲- ۵۹۹ نے ایہہ شبد قصور وچ رچیا دسیا ہے۔ ضروری ایہو جیہا شبد گورو صاحب نے کئی تھانوں ورتیا ہوئے۔ سائیکل یاتری - ۵۸۹۶

نالوں ہولیاں ہندیاں ہن۔ اتھوں دے لوک ایہہ گورو رمپوچے دی کرامات مندے ہن۔ اج تگ جھیل وچ بریک نڑے والے ٹاپو ادھر ادھر تردے رہندے ہن۔ لگ پگ روالسر بابت ملدی ہر ویبسائٹ تے انان تردے ٹاپواں دا ذکر ہے۔

سو اینا مہتوپورن ستھان سی جتھے گورو صاحب نے جا بودھیاں نوں اپدیش دتا۔ یاد رہے گورو گرتتھ صاحب وچ بہت ساری بانی بودھیاں دے پرتھائی ہے۔ اوس ویلے دا بدھ دھرم جوگمت رلدا ملدا جیہا دھرم سی۔ بودھی لوک نرنکار دی ہوند توں منکر ہن۔ اس کرکے گورو صاحب نے انان نوں نرنکار دی نرنتر ہوند دا احساس کرایا۔

کمل وچوں پدمسمبھو دے پیدا ہون تے لگدے گورو صاحب نے دسیا کہ بھائی ہندو جوگیاں ایہو کہانی برہما بارے دسی ہے۔

وقت پاکے پدمسمبھو بھیس بدل کے ادیان جاندا ہے پر اتھے انوں پجھان لیا جاندا ہے۔ حکم ہو جاندا ہے کہ انوں زندہ جلا دتا جاوے۔ جدوں جڑی ہوئی چکھا تے انوں بیٹھا دتا جاندا ہے تاں سببھ نوں حیرانی ہندی ہے کہ اوہ اتھے اس طرحاں بیٹھا ہے جوہیں کمل دے پھل تے بیٹھا ہووے۔ راجا سمیت وزیراں دے اوہدے پیری ہے جاندے ہن۔

کجھ سمیں بعد پھر پدمسمبھو تبت وچ مہایان بدھ مت دا پرچار کرن جاندا ہے۔

اس کہانی کرکے تبت دے لوک ادیان علاقے نوں پنجاب ہی سمجھی جا رہے ہن۔

دوسرے پاسے روالسر وچ جو کہانی دسی جادی ہے اوہ اس پرکار ہے:-

ریاست دارا راجا ارشدھر سی تے اوہدی اک راج کماری جس دا ناں مندر او دیوی سی دا پیار اک بودھی پرچارک پدمسمبھو نال ہو جاندا ہے۔ راج پرہت دے کہے راجا، پدمسمبھو دے پہلاں ہی ورودھی سن کیونکہ اجے اس علاقے وچ بدھ دھرم نہی سی آیا۔ راجے نوں جدوں پتہ لگا تاں اس نے حکم دے دتا کہ بھکھشو پدمسمبھو نوں جیدیاں جی ساڑ دتا جاوے۔

کیہا جاندا ہے کہ جدوں بھکھشو دی چتا ٹھنڈی ہوئی تاں اتھے کمل دے پھل وچوں اک ۱۶ سالان دا گبرو باہر نکل آیا۔ جس تے علاقے وچ تھلکے مچ گیا۔ شہر مندے ہونے راجے نے پھر راج کماری دا ویاہ بھکھشو نال کر دتا۔ اس علاقے وچ جو جھیلانے بودھیاں دا کہنا ہے کہ ایہہ گورو رمپوچے نے پیدا کیتیاں ہن۔ اسے بھکھشو نے پھر علاقے وچ بدھ دھرم دا پرچار کیتا۔ کیہا جاندا کہ تبت وچ بدھ دھرم نوں پھیلانے والا پدمسمبھو ہی سی۔ تبت وچ اسنوں گورو رمپوچے کیہا جاندا ہے۔

روالسر دی پہاڑی تے ۱۲۳ فٹ اچی گورو رمپوچے دی مورتی بنی ہوئی ہے۔ اتھوں دیاں جھیلان وچ گھاہ پھوس دے ٹاپو جھے تردے پھر دے ہن۔ جننناں تے چھوٹا چھوٹا نڑا اگیا ہندا ہے۔ یاد رہے کئی پتھراں دیاں وی اجہیاں قسماں پیگیاں نے جھڑیاں پانی

تبت دے راج گورو رمپوچے جاں پدمسمبھو دی سونے اتے چاندی دی بنی مورتی۔ رمپوچے نوں ہمیشاں پتھ وچ ترشول لئی وکھایا جاندا ہے۔ ایہہ وی اک ثبوت ہے جوگمت تے بدھ مت دے مول وچ اک ہون دا۔ ان پڑھ لامباں نے گورو رمپوچے اتے گورو نانک دے ناواں وچ اجہیا رول گھچولا پیدا کر دتا ہے کہ اج کئی لوکاں نوں شک پیدا ہو گیا ہے کہ گورو نانک دا تبت، سکم اتے بھوٹان نال کوئی سبندھ ہی نہی۔ رہندی قصہ کجھ مورکھ سکھاں نے وی کڈھ دتی ہے۔ ویکھو سکم بھوٹان والی ساکھی۔

گوجری محلہ ۱ نابھ کمل تے برہما ایجے بید پڑھ مکھ کنٹھ سوار۔۔ تا کو انٹ ن جائی لکھنا اوت جات رہے گیار۔۔ اپریتم کیو بسرہ میرے پراں ادھار۔۔ جا کی بھگت کرہ جن پورے من جن سیوہ گر ویچار۔۔ ۱

گرو دوارہ ریوالسر

رہاؤ۔۔ رو سس دیبک جا کے ترہون ایکا جوت مرار۔۔
گرمکھ ہوئی سو ایہنیں نرمل منمکھ رین اندھار
.. ۲ سدھ سمدھ کرہ نت جھگرا دہ لوچن کیا پیرے
.. انتر جوت سبڈ دھن جاگے ستگوڑ جھگڑ نبیرے۔۔ ۳
سر نر ناتھ بے انت اجونی ساچے محل اپارا۔۔ نانک
سہج ملے جگجیون ندر کرہ نستارا۔۔ ۲ ۴

گورو صاحب دے ویلے سیوکوٹ (منڈی نیڑے) دا
راجے ازبر سین نوں نرنکار دا اپدیش دتا۔ اتھوں دے
حالاتاں دا ذکر گربانی وچّ وی ملدا بے جس بارے
کیڑگرام والی ساکھی وچّ سبندھت گربانی دتی
گئی ہے۔

---◆---

گورو صاحب نوں اسنان کردے ویکھ جوگی بولیا، کیو مرن لگا اے؟

دن تان گرمیاں دے ہی سن۔ پرروالسر دی جھیل دا
پانی اجے وی برف وانو ٹھنڈا سی۔ اتھاس دسدا ہے
کہ گورو صاحب اشنان کرن وچّ بہت اند محسوس
کردے سن۔ جدوں صاحب جھیل لاگیو لنگھے تان
اوپناں کپڑے اتار جھیل وچّ ڈبکی لائی تان اک
سادھونے دہائی دے دتی۔ کہ بھائی لگدا کہ توں
نواں اس علاقے وچّ آیا ہے۔ بول اٹھیا:-

اسنان مدھے تورتن۔

سننگے بھگنت گئی۔

گئی کمیر سمیر پریت۔

مین سرور تریئے۔

بھاؤ اے بھائی تینوں اسنان کرن دی کاہدی کاہلی
ہے۔ توں بھگت ہون دا ڈھونگ کردا ہے۔ ویکھ سمیر
ادی پربتاں تے بیٹھے سادھواں نوں اوہ بھگتی
(سمادھی) وچّ ہی پئے اسنان کردے ہن۔ کتے کوئی
پلّ جل نہی رہا، جویں سرور وچّ مچھی دا پتہ نہی
لگدا۔ بھاؤ اس اسنان دا کوئی لایہ نہی۔ لایہ ملنا
تینوں پرہو بھگتی بھاؤ سمدھی توں۔

صاحب نے جواب دتا:-

گرمکھ نام داں اسنان۔۔ گرمکھ لاگے سہج دھیاں۔۔
گرمکھ پاوے درگے ماں۔۔ گرمکھ بھو بھجن پردهاں

۔۔ گرمکھ کرنی کار کرائے۔۔ نانک گرمکھ میل ملائے۔۔
گورو صاحب نے سادھو نوں اسنان دے فائدے دے
تے سمجھایا کہ اصل سمدھی کی ہے:-

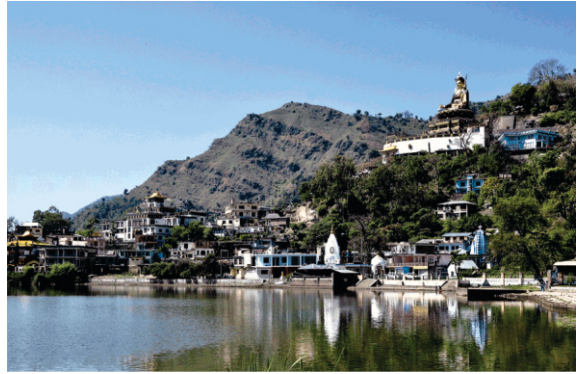
سن ماچھندرا نانک بولے۔۔ وسگت پنچ کرے نہ ڈولے
۔۔ ایسی جگت جوگ کو پالے۔۔ آپ ترے سگے کل تارے
۔۔ اسو اودھوت ایسی مت پاوے۔۔ ایہنیں سن
سمدھ سماوے۔۔ ا رہاؤ۔۔

بھائی اٹھ سمدھی تان اوہ ہووے جس وچّ ہوم
وس وچّ ہووے۔ (تیرے سادھو ہون دا کی فائدہ
معمولی گلّ تے تینوں غصہ آ گیا۔ سماجک جیون وچّ
وچردیاں دی سمدھی ہووے جس وچّ کام، کرودھ،
لوبھ، موہ، ہنکارتے سکجا ہووے)

سادھو لاجواب ہوکے سکھی دھارن کیتی۔

---◆---

جوالمکھی - تہاڈا بٹھ ورتھ ہے

ریوالسر جھیل اے گورو مہیچے دی وشال مورتی جو دورو ہی نظر
آو دی ہے۔

ریوالسر توں ۹۰ کہ۔ می۔ دا پیڈا کرکے جتھے اجکل پنڈ
کھلکڑ، جاہو، پتہ بنیانوالا، بھرال، محل، تال، گاپلیاں،
بمیرپر تھانی ہندے ہوئے، گورو صاحب نراتیاں دے
دناں وچّ بھاؤ اپریل مہینے جوالا جی پہنچے۔ اتھوں
دے براہمنان نے گورو صاحب نوں بڑا ستکار دتا۔

کانگڑا ضلع وچّ پہاڑیاں تے موجود جوالا جی صرف
اک بھوگولک ورتارا (ژولچنچ اچٹوٹ) ہے۔ چٹاناں دیاں
تریڑاں وچوں ہائیڈروکاربن کیس تے پانی رسدے
رہندے ہن۔ جوالا جی وکھے ۹ تھواو تے کیس نوں
اگ لائی ہوئی ہے۔ ہر تھان تے مندر بنے ہوئے ہن تے انان
نوں دیویاں دے ناں نال جوڑ دتا گیا ہے۔

کیہا جاندا ہے کہ کوئی ۱۰۰۰ کو سال پہلاں اک آجڑی
بھیڈاں بکریاں چار رہا سی کہ اس نے زمین وچوں اپنے
آپ پانی تے کیس رسدا ویکھیا۔ گلّ کانگڑا دے کٹوچ
راجا بھومی چند تک پہنچی۔ راج پروپت دے اپدیش
مطابق اس تھان نوں ۵۲ شکتی پیٹھاں وچوں اک
اعلان دتا گیا۔ (ویکھو ۵۲ شکتی پیٹھاں دی کہانی
صفحہ-۱۵۱) مطلب کہ ماتا پاربتی دے سریر دے

ٹوٹے ٹوٹے ہوئے انگ جتھے جتھے ڈگدے بن اوتھے شکتیپیٹھ بندے بن۔ جوالا جی کیہا گیا کہ اتھے ماتا دی زبان ڈگی سی۔ بولی بولی ایہہ تھاں ہندو کھیتر وچ پُرسدھ ہو گئی تے تیرتھ ستھان بن گیا۔ جوگیاں نے وی اڈیرہ جمایا۔ جوہں کہ شکتی پیٹھاں وچ ہندا ہے اتھے وی لوک پٹھ راہی دیوی نوں خوش کرن لئی کئی کاروائیاں کردے ہندے سن۔ مثال دے طور تے مگدی جوالا وچ اپنے آپ نوں ست دیناں۔ اپنی زبان وڈھ کے دیوی دی لاٹ نوں ارہن کرناں جاں ہور انگ جوہں کوئی انگلی جاں ہتھ جاں پیر وی ارہن کیتا جاندا سی۔ بھگتاں لئی پیرنا سروت خود دیوی ہندی ہے کیونکہ جدوں درگا چھنمستا داروپ دھارن کُردی ہے تاں کھڈ دی دھون وی لاه دندی ہے۔ دھون وچوں لہو دیاں تے تیریاں نکلیاں بن جتاں وچوں دو تاں دیوی دیاں بھیناں پیدیاں ہن تے اک دھار خود دیوی دا کٹیا ہویا سسر پیندا ہے۔ اک اتھاسکار نے کھوج کیتی ہے کہ شکتی والے اس جنتر منتر دی پرمپرا بدھ دھرم وچوں اُدی ہے۔ کیونکہ بالکل اوہو کہانی تبت دے بدھ دھرم وچ ہے جتھے دیوی دا ناں درگا دی تھاں وچ رابوگسی ہے اے اس اوستھا نوں اوتھے چھنمستا دی تھاں چھنمندا کیہا گیا ہے۔ و ایسے پرمپرا ادھین ستی دی رسم ہندوستان وچ شروع ہوئی۔

گورو صاحب نے اناں رسماں نوں بے ارتھ دسیاتے دنیاوی جیون توں جھڑے لوک تنگ آکے اجیہے کم کردے سن اوناں نوں سمجھایا کہ جے تسی اپنا جیون اندمئی بناؤنا چاہندے ہو جس وچ فکر چنتا ناں ہووے تاں کسے گورو دی شرن وچ جا کے نرنکار دی بھگتی کرو اوہدا نام جیو بھاؤ صفت صلاح لگ جاؤ۔ تہاڈے جیون وچ کھیڑا آجاویگا۔

صاحب نے اتھے اچی سر وچ بانی بولی جس نال سارا پہاڑی کھیتر گونج اٹھیا۔

سسریراگ محلہ ۱ رام نام من بیدھیا اوڑ کہ کری ویچاڑ۔ سید سرت سکھ اوچے برہہ راتو سکھ ساڑ۔ جیو بھاوے تیوراکھ توں مے پر نام ادھاڑ۔ ۱ من رے ساچی خصم رجائ۔ جن تن من ساچ سیگاریا تن سیتی لولائ۔ ۱ رہاؤ۔ تن بیسنتر ہومیئے اک رتی تول کٹائ۔ تن من سمدھا جے کری اندن اگن جلائ۔ پر نام تل ن پجئی جے لکھ کوئی کرم کمائ۔ ۲ اردھ سسریر کٹائیئے سسر کروٹ دھرائ۔ تن پیمنچل گالیی ہمی من تے روگ ن جائ۔ پر نام تل ن پجئی سبھ ڈٹھی ٹھوک وچائ۔ ۳ کنچن کے کوٹ دت کری بہو پیور گیور دان۔ بہوم دان گوا گھنی بھی انتر گرب گمان۔ رام نام من بیدھیا گر دیا سچ دان۔ ۴ منٹھ بدھی کیتیا کیتے بید بیچار۔ کیتے بندھن جی کے گرمکھ موکھ دوار۔ سچ اورے سبھ کو اپر سچ آچاڑ۔ ۵ سبھ کو اوچا اکھیئے نیچ ن دیسے کوئی۔ اکے بھانڈے ساجیئے اگ چان تہ لوی۔ کرم ملے سچ پائے دھر بخش ن میئے کوئی۔ ۶ سادھ ملے سادھو جے سننوکھ وسے گر بھائی۔ اکتھ کتھا وچاریئے جے سنگور ماہ سمائی۔ پی امرت سننوکھیا درگہ پیدھا جائ۔ ۷ گھٹ گھٹ وچے کنگری اندن سبید سبھائی۔ ورلے کو سوجھی پنی گرمکھ من سمجھائی۔ نانک نام ن ویسسرے چھوٹے سبید کمائی۔ ۸ ۱۴

جدوں ہر کوئی اس قدرتی ورتارے مطلب جگدیاں لاٹاں دیاں صفتاں کر رہا سی تاں گورو صاحب نے اپدیش دتا کہ بھولیو جے نرنکار پرہو دیاں جگدیاں لاٹاں ویکھنیا بن تاں اس دے زندہ جاگدے جیاں ول ویکھو۔ تہانوں تہاں تہاں اس پرہو دی جگدی جوت نظر آویگی۔

سورٹھ محلہ ۱ دتکے۔ پڑ دھرتی پڑ پانی آسن چار کنٹ چؤبارا۔ سگل بھون کی مورت ایکا مکھ تیرے ٹکسال۔ ۱ میرے صاحبہ تیرے چوچ وڈانا۔ جلی تھلی

اتھاسکاراں نے من لیا کہ گورو رمپوچے گورو نانک اک ہی گل ہے۔ اناں گلاں دا نتیجہ ایہہ نکلیا کہ شر دھالو سکھانے تبت جاں سقم وچ گردوارے تعمیر کرنے وی شروع کر دتے حالانکہ تبتیاں نے اجیہے گوردواریاں بارے کوئی شر دھا ناں وکھائی۔ نتیجہ: اج سکم دے بودھیاں تے سکھاں وچ تلخی ودھی ہے۔ پر گل اتھے ہی نہیں کھلدی۔ کیونکہ اج کلھ سری بھیم راؤ امبیدکر دے شر دھالو کجھ دلت لوک بدھ دھرم گریبن کر رہے ہن اوناں وچوں اک نے اپنی کتاب وچ دعویٰ ہی ٹھوک دتا ہے کہ سری پرمندر صاحب مول وچ بودھی استھان ہے۔ دی مول کہانی <http://www.muktinath.org/buddhism/padmasambhava1.htm> کئی لکھاریاں گورو صاحب دا منڈی جانا لکھیا ہے۔ (گیانی-۱۸۸، کوپلی آدی) منڈی شہر دی نیہہ سن ۱۵۲۷ وچ رکھی گئی سی۔ سو اوتھے جانا بندنا نہیں گورو صاحب دا۔ ہاں سیوکوتھ بو سکدے گئے ہون۔ بالا ۱۹۰۴

گورو رمپوچے پدمسمبھو دے مول علاقے بارے تبتی لوکاں وچ بہت بھلیکھے ہن۔ تبت کوئی چھوٹا موٹا دیس نہیں ہے۔ تبت ہندوستان دے اک تھائی جنارقہ ہے۔ کیونکہ مول سروت وچ ایہہ آندا ہے کہ رمپوچے پدمسمبھو ادیان علاقے نال تعلق رکھدے سن۔ بھولے تبتی سمجھدے ہن کہ ادیان توں مطلب پنجاب ہے۔ حالانکہ ادیان علاقہ اتھاسکاراں نے پچھان لیا ہے کہ ایہہ پاکستان دی سوات گھاٹی ہے۔ کئی اتھاسکار ادیان توں افغانستان دا پرانا نام مندے ہن۔ دوسرے پاسے مکھ دھارا بودھیاں نے من لیا ہے کہ روالسسر ہی ادیان ہے تے اوتھے پہاڑی جڈی اچی مورتی وی بنائی ہوئی ہے گورو رمپوچے دی تبتی اتھے تیرتھ یاترا کرن خوب اُدی ہے۔ پر کجھ دور پورب تبت دے لوک ادیان توں آجے وی پنجاب ہی منی بیٹھے ہن۔

کیونکہ گورو نانک پاتشاہ تبت وچ پھیری پانی سی اس کرکے کجھ بھولے تبتی گورو رمپوچے تے گورو نانک نوں اک ہی سمجھ لیندے ہن۔ تبتی یاترو جہڑے پنجاب اُدیئے نے اوناں نے گورو نانک دیاں تصویراں وی اپنے مٹھاں وچ لا لئیاں۔ اناں بھولے لوکاں نوں اناں احساس ہی نہیں کہ گورو نانک تے گورو رمپوچے دے کال وچ ۷-۸ صدیاں دا فرق ہے۔ کئی لوکاں تاں اتھوں تک کہ دتا کہ امرتسر جہڑا سروور ہے ایہہ ہی ادیان دی مول جھیل ہے۔ حالانکہ امرتسر دولے کوئی پہاڑ نہیں ہے۔ کہن توں مطلب شر دھالو لوک کئی وی حد تک جا سکدے ہن۔ اناں لوکاں دیاں ہی گلاں سن کے ساڈے ڈاکٹر۔ ترلوچن سنگھ جے

مہیئل بھرپر لینا آپے سرب سمانا۔۔ رہاؤ۔۔ جہ جہ دیکھا تہ جوت تماری تیسرا روپ کنیہا۔۔ اکت روپ پھرہ پرچھنا کوئی ن کس ہی جیہا۔۔ آ اندج جیرج اتبھج سیتج تیرے کیتے جنتا۔۔ ایکو پرپ مے تیرا دیکھیا تو سبھنا ماہ رونتا۔۔ ۳ تیرے گن بہتے مے ایکون جانیہ مے مورکھ کچھ دیجے۔۔ پرنوت نانک سن میرے صاحبہ ڈبدا پتھڑ لیجے۔۔ ۴

گورو صاحب دی اس بانی نے سبھ دا من موہ لیا۔

یاد رہے جتھے جتھے جتھے مانوبلی دتی جاندی سی مسلمان حکمرانان نے اجیہے تھاواں دا نوٹس لے رکھیا سی۔ کئی تھانٹی اجیہے مندر ڈھہا وی دتے گئے۔ (ویکھو پنہ۔ ۱۰۷) سسکھ راج اُون ویلے تک مانوبلی بند ہو چکی سی۔ مندر اتھوں دے وی ڈھاپے جا چکے سن پر شر دھالواؤں نے چھوٹے موٹے ڈھانچے برقرار رکھے ہوئے سن۔ کیونکہ مہاراجہ رنجیت سنگھ پر دھرم دا ستکار کردے سن جوالا جی دے مندر مہاراجے نے آپ اپنے شہزادے کھڑگ سنگھ راہی بنوائے۔ کلانور دا پرسدھ شو جی مندر وی کھڑگ سنگھ دی نگرانی پیٹھ بنیا۔ پہاڑاں دی دند کتھا مطابق پنج پانڈواں نے پہلا مندر اتھے بنایا سی۔

جوالامکھی وکھے گورو صاحب ارجن نانگا جوگی دے ڈیرے تے رہے۔ سائیکل یاتری ۶۶۶ نے آپ ڈیرہ ارجن نانگا وکھے ارجن دی مورتی دے نال ہی گورو صاحب دا یادگاری تھڑا ویکھیا اتے تصویری لئی جو نال دتی جا رہی ہے۔

گورو صاحب دی آمد نوں دھیان وچ رکھدے ہوئے مہاراجہ رنجیت سنگھ نے اتھے مکھ مورتی تے سونے دا چھتر چڑایا۔ کیہا جاندا ہے کہ پہلاں بادشاہ اکبر نے وی چھتر چڑایا سی۔ خالصہ مہاراجہ نے پھر اتھے دو گورو گرتھ صاحبان دے پرکاش وی کرائے۔ سائیکل یاتری نے دکھ پرگٹ کیتا کہ دو گرتھیاں نوں باقاندہ تنخواہ وی ملدی ہے پر ایہہ لوک پرکاش صرف دن دہاڑے تے ہی کردے ہن۔

سنانوں نہی امید کہ اج وی اگلیاں گورو گرتھ صاحب نوں برداشت کیتا ہووے۔

کئی دن رہ لوکائی دا ادھار کردے ہوئے گورو صاحب کانگرے نوں روانہ ہو گئے۔

گورو صاحب دے استھان دے درشن کرن گورو گویند سنگھ جی اتھے پدھار چکے ہن۔

---◆---

کانگرے دا بابا

جوالا مکھی توں ۳۴ کہ۔ می دا پینڈا کرکے گورو صاحب کانگرے پہنچے۔ کانگرے وچ وی ساقط پوجا دا زور سی جس کرکے اس علاقے وچ نیڑے تیرے دے پور مندراں وچ پہنچ لوکاں نوں راہے پایا تے بلی آدی دین توں ورجیا۔ اتھے برجیشوری مندر وچ گورو صاحب

دے پہنچن بارے پانڈیاں وچ سینہ بسینا گل چلدی آ رہی ہے۔

پھر کانگرے توں ہولتا (پالمیر) تے پھر آوا کھڈ دے نال نال چلدے ہوئے بھول دے لاگیوروی دریا دے کنڈھے کنڈے چلدے ہوئے کوئی ۱۰۰ کہ۔ می دا سفر کرکے بھر مور پہنچے۔

---◆---

بھرمور دے سدھ جوگی

بھرمور ۷ وی صدی ای۔ توں دھارمک تے راجنیتک کیندر چلیا آ رہا ہے۔ کہانی دسی جاندی ہے کہ اتھے باقاعدہ ۹ ناتھان تے ۸۴ سدھان نے چرن پائے۔ گورو صاحب ہن تک سدھان تے ناتھ جوگیاں نوں بہت چنگی طرحاں سمجھ چکے سن۔ جوگی بہت آسانی نال گورو صاحب دے پنٹھ ول چلے آدے سن۔ سو گورو صاحب نے جوگیاں نوں کالپنک کھنڈاں تے سرت لاؤں توں ہٹا کے دھرتی تے موجود سسکھنڈاں دا احساس دویا۔ نالے ساقط لوکاں نوں نال جوڑیا۔

گر استھان پاتھساہی پہلی اتے دسوی، ارجن نانگا مندر وکھے مہنت سائیکل یاتری (۶۶۸) شرن داس اتے اسدی ماتا کھڑے ہن۔ ۱۷ جون ۱۹۳۳

لگدی اتھے کسے سادھو آدی دی موت تے ایہہ شبید بولیا:-

پر بہاتی محلہ ۱ آکھنا سنانا نام ادھاڑ۔۔ دھندا چھٹک گیا ویکار۔۔ جیو منمکھ دوجے پت کھوئی۔۔ بن ناوے مے اوڑن کوئی۔۔ ۱ سن من اندھے مورکھ گوار۔۔ آوت جات لاج نہی لاگے بن گر بوڈے بارو بار۔۔ ا رہاؤ۔۔ اس من مایہ موہ بناس۔۔ دھر حکم لکھیا تاں کہئے کاس۔۔ گرمکھ ورا چینی کوئی۔۔ نام بہونا مکت ن ہوئی۔۔ ۲ بھرم بھرم ڈولے لکھ چوراسی۔۔ بن گر بوجھے جم کی پھاسی۔۔ ایہہ منوا کھن کھن اوبھ پیال۔۔ گرمکھ چھوٹے نام سماں۔۔ ۳ آپے سدے ڈھل ن ہوئی۔۔ سب مے سہلا جیوے سوئی۔۔ بن گر سوچی کسے ن ہوئی۔۔ آپے کرے کراوے سوئی۔۔ ۴ جھگڑ چکاوے ہر گن گاوے۔۔ پورا سنگور سہج سماوے۔۔ ایہہ من ڈولت تو ٹھہراوے۔۔ سچ کرنی

اوتے ساریاں نوں جوا دیو۔ گھڑی پل وچّ ہی ساری فوج پھر نوں بر نوں سی۔

کیڑی راجے سمیت ساری فوج نوں اپنے محلان وچّ لے گئی۔ بھوجن پروسیا گیا۔

راجا کی ویکھدا ہے کہ ہر چیز ٹھنڈی، بیہی باسی تے جوٹھی ہے۔ راجے نے پچھ لیا کہ کیڑ مہاراج سانوں سبھ کجھ بیہا کیو پروسیا گیا ہے۔

کیڑی کہن لگی کہ در اصل تہاڈے توں پہلاں وی اک راجا آیا سی۔ اوہدی فوج تہاڈے نالو ہزاراں گناں وڈی سی۔ اسیں انوں جو بھوجن چھکایا ایہہ اوسے دی جوٹھ ہے۔ راجا کی ویکھدا ہے کہ جوٹھ دے انبار لگے ہوئے ہن۔ جوٹھا بھوجن، گھوڑیاں لئی گھاہ دانہ وی جوٹھا۔

ایہہ ویکھ کے راجے دا ہنکار چور چور ہو گیا کہ میرے نالو کئی گناں وڈے راجے وی اتھے پہنھا ہو گئے ہن۔

ایہہ کہانی سن کے گورو صاحب نے حسوٹے شیبے

ہراں نوں کیہا کہ سوال ایہہ نہی کہ بیجنا تہ دی کہانی کئی کو سچی جاں جھوٹھی ہے پر ایہہ سچ ہے کہ وڈے توں وڈے جانور نوں اک جھوٹا

”گر استہان پا: ۱، پنڈ ڈھواس، پہاڑ، (کانگڑا) - ۲۳ جون ۱۹۳۳ - سائیکل یاتری

جیہا کیٹ مار مکاء سکدا ہے۔ ی حسوٹے شیبے ہری حیران پریشان سن۔ اجے کجھ دن پہلاں ہی انانے پانی اتے دھرتی دے ٹے تردے ہوئے ویکھے سن۔ گورو صاحب نے اونان نوں سمبودھن کر کے شبد بولیا:۔

سلوک م ۱ سیہا باجا چرگا کہیا اینا کھوالے گھاہ .. گھاہ خان تنا ماس کھوالے ایہ چلائے راہ .. ندیا وچّ تے دیکھالے تھلی کرے اسگاہ .. کیڑا تھاپ دیئے پاتساہی لسکر کرے سواہ .. جیتے جی جیوہ لے صاحا جیوالے تا کہ اساہ .. نانک جیو جیو سچے بھاوے تیو تیو دیئے گراہ .. ۱م ۱ اک ماسہہاری اکی ترن کھاہ .. اکنا چھتہ امرت پاہ .. اک مٹیا مہ مٹیا کھاہ .. اک پوئن سماری پوئن سمار .. اک نرنکاری نام آدھا .. جیوے داتا مرے ن کوئی .. نانک مٹھے جاہ ناہی من سوئی .. ۲

ہندو دھرم دی کٹل نیتی انوسار راجا تے براہمن حکومت وچّ سہولت حاصل کرن جاں سرکار لئی ٹیکس دا واڈھا کرن جاں مندر دی کمانی وڈھاؤن لئی کوئی وی کہانی گھڑ سکدے ہن۔ و اتھوں دے براہمنانے پھر اک گلّ ہور کہہ دتی کہ ہندو دھرم دے ۱۲ جوتی لنگاں وچو اک لنگ اتھے ہے بھاو ویدیا ناتھ۔ یاد رہے ہندوستان وچّ ویدیا ناتھ جوتیلنگ جہڑا دیوگڑھ (جہار کھنڈ) وچّ ہے صرف اونوں ماننا ہے حالان کہ پارلے مہاراشٹر دے پنڈیاں دا وی دعویٰ ہے اصل وید ناتھ اونان دے شہر والا ہے۔ سو پنجابیاں دا وید ناتھ بھاو روگاں توں مکت کرن والا بھگوان کیڑ نگر وچّ ہے۔ پر پنجابی لوک ہر بھاشا دے

سدھ - اوہناں جوگیاں سنیاسیاں نوں کہیا جاندا ہے جہڑے تپسیاں کر کے ردھیاں سدھیاں حاصل کر لیندے ہن۔ بھاو اوہ کوئی وی چمتکار کر سکدے ہن۔ وستو (میٹر) نوں ادھر ادھر کر سکدے ہن۔ نوں ناتھ - ۱. آدی ناتھ بھاو بھگوان شو جی، ۲. متسنیدر ناتھ، ۳. گورکھ ناتھ، ۴. اچمبھے ناتھ، ۵. چورنگی ناتھ، ۶. گجکنتھر ناتھ، ۷. سنتوکھ ناتھ، ۸. ستنا تھ، ۹. ادے ناتھ۔

سدھ ناتھ پنتھ (گورکھ ناتھ آدی) دا بدھ مت نال نیڑ دا سیندھ ہے: ویکھو منی مہیش چمبا کیلاش - کامل پرشاد شرما (پینہ ۱۵) انگریزی وچّ۔

ترلوکیر - گیانی - ۱۸۶۔ اتھے گیانی جی کولوں غلطی ہو گئی ہے جہڑا N اوہناں نے ترلوکیر نوں ترلوک ناتھ لکھ کے کہہ دتا کہ گورو صاحب ترلوک ناتھ وی گئے ہن۔ ترلوک ناتھ، بھرمور توں ۴۵ کہ۔ می۔ بہت ہی کٹھن پہاڑی رستے اتر وچّ ترلوک ناتھ مندر ہے۔ کولہی - ۰۹۔ نے وی گیانی جی کر کے مکھی تے مکھی مار دتی اتے ایہو غلطی اسیں کرن لگے سی پر سائیکل یاتری - ۲۶۲ نے سانوں بچا لیا۔ اس کر کے ساڈے من تے توہڑا بوجھ وی آ گیا ہے کہ اپنے سروتان صدقہ ہو سکدا ہور تھاننی وی اسیں اچھیاں غلطیاں کیتیاں ہون۔

ترلوک پور جہڑا سر دار لہنا سنگھ نے بنیا سی اوہ ناہن توں نگّ دی سیدھ ۸ کہ۔ می پچھم اتے کالا امب توں ۴ کہ۔ می اتر ہے بھاو نرائنگڑھ (بریانہ) توں سدھا ۱۰ کہ۔ می۔ ہے۔ جدوں کہ ترلوک ناتھ تاں بھرمور ضلع وچّ ناہن توں سڑھک رستے کوئی ۵۰ کہ۔ می۔ ہے جاندا ہے۔

سکھ راج ویلے پہاڑی راجیاں تے نگاہ رکھن لئی مہاراجہ رنجیت سنگھ نے لہنا سنگھ مچھیٹھیاں نوں اپنا صوبہ تھاپ کے اتھے بیٹھایا سی۔ لہنا سنگھ نے اتھے اک گرودارہ بنا کے ۳۱ گورو گرتھ صاحبان دا پرکاش کروا دتا۔ گرتھیاں دے گزارے لئی جگیر لا دتی۔

گیانی دا مننا ہے کہ گورو صاحب کشمیر والے پاسیوں مئی مہیش آئے سن۔

نالے ترلوک ناتھ دی عینی مہنتا وی نہیں سی۔ ساڈا وی مننا ہے کہ گورو صاحب نے لوہڑے دی ٹھنڈ ویلے کسے وی صورت وچّ سمیر دی یاترا نہیں ارمبھی ہوویگی۔ سردیاں اونان نے ہماچل وچّ ہی بنائیاں ہونگیاتے کتے مارچ اپریل وچّ جا کے اس پاسے روانے ہوئے ہونگے۔

سائیکل یاتری - ۲۷۵ لکھدا ہے: ڈھواس "کاگڑا شہر توں ۹ میل تے شہر نگر وٹا پہنچا۔ نگر وٹا توں چڑھدے دی طرف اک میل ۳ فرلانگ تے پنڈ ڈھواس پہنچا۔ موٹراں دی سڑھک دے پاس ہی دکھن دی طرف ۲ فرلانگ تے پنڈ ڈھواس دے زمینداراں دے گھر ہن۔ انان گھراں توں واپس سڑک پاسے راہ نکلدا ہے اتے سڑک توں صرف ۲۰ کرمان تے بوہڑ دے پیڑ بیٹھاں سری گورو نانک صاحب دی منجی صاحب گورو استہان بنیا ہویا ہے، جس دی چھت چھیر دی ہے۔ منجی صاحب آلے دوآلے پکی پتھراں دی چار دیواری بنی ہوئی ہے۔ سڑھک دے اتر دی طرف پاس ہی پی۔ ڈبلو دے محکے دی کوٹھی بنی ہوئی ہے۔ اس کوٹھی توں گورو استہان پچھم دی ترہہ ڈیڈھ فرلانگ تے ہے۔ پنڈ ڈھواس اتے پنڈ کیر چمبا دے درمیان ایہہ استہان ہے۔ پنڈ ڈھواس دی زمین وچّ۔ اتھے ۲۶-۲۷-۲۵ جیت نوں میلہ لگدا ہے۔ زمین وغیرہ کوئی نہیں تے نہ کوئی ہمیشاں رہندا ہے۔ میلے پور مسند آؤدے ہن تے چڑاوا وغیرہ بڑپ کر کے گھراں نوں چلے جادے ہن۔"

اسان ۲۰ مئی ۲۰۱۹ نوں اس بابت اس پنڈ دے نواسی ملکھی رام نال فون تے گلّ بات کیتی جنانے تصدیق کیتا کہ اس ویلے اتھے کوئی گرودارہ جاں یادگار نہیں بچی ہوئی۔

کر کار کماوے۔ ۵ انتر جوٹھا کیو سچ ہوئی۔ سب دی
دھوے ورا کوئی۔ گرمکھ کوئی سچ کماوے۔ اون
جانا ٹھاک رہاوے۔ ۶ بھو کھانا پینا سکھ ساڑ۔ پر
جن سنگت پاوے پاڑ۔ سچ بولے بولاوے پیار۔ گر کا
سبڈ کرنی ہے ساڑ۔ ۷ پر جس کرم دھرم پت پوجا
۔۔ کام کرودھ اگنی مہ بھونجا۔ پر رس چاکھیا تو
من بھیجا۔ پرنوت نانک اوڑن دوجا۔ ۸ ۵

اتھے بور وی بہت بانی رچی جس بابت جوگیاں نال
گوشٹاں والی ساکھی وچ وستھار دتا گیا ہے۔

بھرمور توں ہی گورو صاحب منی مہیش گئے جتھے
جوگیاں دا اکٹھ ہویا رہندا سی۔ منی مہیش دی
جھیل اپنی قدرتی نظاریاں کر کے پرسدھ ہے۔ پر
شردھالواؤں نے اس نوں شو جی دے نال جوڑ
رکھیا ہے۔ ۸۴ سدھاں وچوں بلے چھایا ناتھ منی
مہیش توں ہی ہویا ہے۔

کئی لوکاں دا مننا ہے کہ گورو صاحب ترلوکناٹھ وی
گئے سن۔ N

---◆---

ڈھواس جاں بٹواس وکھے بابا

ایہہ وی خیال کیتا جاندا ہے کہ ہو سکا گورو
صاحب بھرمور گئے ہی ناں ہون۔ کیونکہ پنڈ ڈھواس
(لکھتی بٹواس نیڑے نگر وٹا باگوان۔ نقشہ سوچک
۳۲,۱۱۱,۷۶,۳۹۷) وکھے گورو صاحب دے پہنچن دے
ثبوت ملدے ہن۔ ۲۳ جون ۱۹۳۳ نوں سائیکل یاتری نے
پنڈ ڈھواس پہنچ کے اس ویلے تک موجود گور
استھان دی تصویر وی دتی ہے جو اتھے پیش کیتی
جا رہی ہے۔

---◆---

پہنچ گیا بابا کیڑھیاں دے شہر

بھرمور توں منیمہیش تے اوتھوں گورو صاحب
سدھے دکھن نوں پہاڑی پگڈنڈیاں رانی ۵۰ ک۔ می۔

ی اجیہے بلاتاں وچ راجے مندر بناؤنا بندا ہے تو کوئی کتھا
کہانی وی نال گھڑی ہندی ہے تاں کہ ریاست واسطے ٹیکس ودھے۔
ویکھو گلیا دا ارتھ شاستر۔

کئی ہماچل دے ودواناں نوں گلہ ہے کہ بھارت سرکار دی انڈین نیچورل
گیس کمیشن نے اس غریب پہاڑی کھیتر وچ گیس لئی کھوہ پٹنا شروع
کیتا پر راجنیتک دباہ بین کر کے کروڑاں روپے دے خرچے توں بعد کم
ادھ وچالے ہی تیاگ دتا۔

سائیکل یاتری - ۲۰۱۸

وچھنستا دیوی - جدوں دیوی کھڈ دی دھون ہی لاه دندی ہے: -.....

<https://en.wikipedia.org/wiki/Chhinnamasta>

کوئی ودوان ایہہ وی کہہ سکا ہے کہ ایہہ ہو ہی نہیں سکا کہ گورو
صاحب ماتا چنتیرنی (ضلع اوناں، ہماچل) ناں گئے ہون۔ اتھے یاد داؤنا
بندا ہے کہ چنتیرنی مندر پنڈت مانی داس نے آج توں کوئی ۷۵۰ سال
پہلاں بنایا سی۔ گورو صاحب دے سمیاں وچ آجے ایہدی ماتا زیادہ
نہی سی۔ مانی داس نے ایہہ کتھا پرچلت کیتی کہ ایہہ وی
شکتی پیٹھ ہے تے اتھے ستی دیوی دا سر ڈگا سی۔

سائیکل یاتری - ۲۰۱۷

برجیشوری مندر، کانگڑا۔ کیتا جاندا ہے کہ محمود غزنوی نے ایہنوں پنج
واری لٹیا سی۔ عمارت صدی پرانی ہی ہے۔ مول ۱۹۰۵ ای۔ دے بھجال وچ
ڈگ پئی جو دوبارہ بنی ہے۔ اتھوں دے پنڈے بڑے مان نال کھندے نے کہ
گورو نانک صاحب اتھے پدھارے سن۔

دا سفر کر کے کیڑگرم پہنچے۔ ہماچل دا جوا کھ
بیجناٹھ شہر ہے گورو صاحب دے ویلے ایہہ کیڑ
گرم کہاؤندا سی۔ صدیاں پہلاں کیڑ گوت دے
تبتیاں داراج دور دور تک سی پراناں دا پتن ہون تے
گورو صاحب دے ویلے ایہہ معمولی جگہ دار دی
حیثیت وچ سن جو کانگڑا دا باجگجار بھاؤ ادھین راجا
سی تے اپنے آپ نوں کیڑیاں دی سنتان دسدے سن۔
ایہہ اک طرحاں نال دھمکی ہندی سی کہ جہڑاں
اس نگر تے حملہ کریگا انوں اسیں اس طرحاں مار
مکا دیانگے جویں کیڑیاں رل کے وڈے توں وڈے جانور
نوں کھا مار دیاں ہن۔ ریاست وچ کجھ اس طرحاں
دی کہانی پرچلت کیتی ہوئی سی:

اک راجا سی جس کول ۵۲ کھوپیاں فوج سی۔ (اک
کھوپنی وچ کوئی ۲ لکھ سپاہی) بیجناٹھ علاقے وچ آ
نکلیا۔ اگو اک کیڑی آ ملی۔ کیڑی کہن لگی کہ مہاراج
اس راہ تے ناں چلو۔ راجا کہن لگا جے میں چلاں تے پھر
کی ہو جاؤ؟ کیڑی کہن لگی پھر تینوں میرے نال
جنگ کرناں پو۔ ہاں جے میرے حکم وچ چلیگا تاں
میری شرط ہے کہ پہلاں میرا نیوتا سوپکار کر۔ میرے
گھر لنگر پانی کھا۔ دوستی کر ساڈے نال۔

راجا ہس پیا۔ "میں ۵۲ کھوپیاں دا مالک تے کیڑی دے
گھر روٹی کھاواں!!!"

اوبنے کیڑی نوں اپنے پیراں تھلے مدھول دتا۔ کیڑی
اک دم ہتال وچ وڑھ گئی تے باقی کیڑیاں نوں حملے
دا اشارہ دے دتا۔ کیڑیاں زمین وچوں اجیہا زہر لے کے
اتے آئیاں کہ جس وی جانور نال چھوہ جان اوہ اوتھے
ہی ڈھیر ہو جاوے۔ راجے دی ساری فوج زمین تے
لیٹ گئی۔

پھر کیڑی راجے کول گئی۔ "ہن سنا؟"

راجا کہندا ٹھیک ہے میں تیرا حکم مندا واں۔

پھر کیڑی نے اپنی سینا نوں اشارہ دتا کہ ہن امرت لے

سسی۔ لوکاں نوں اپدیش دتا کہ پتھر پوجنا چھڈ کے سرب شکتی مان نرنکار دی ارادھنا کریا کرو۔

اتھے ہی پھر کلو داراجا موہراں اتے سسوںہنے انی بستراں دی بھیٹ لے کے گورو صاحب دے حاضر ہویا۔ اس راجے دی مشہوری سی کہ اوہ آپ وی بڑا کرتی سی تے پشواں واسطے آپ پٹھے وڈھیا کردا سی۔ پر نال ہی کلو دی ریاست دی بدنامی وی سی کہ اتھے اجے وی پرانی پرمپرا موجود ہے جس تحت ویاہ موقع لاڑی نوں کجھ راتاں راجے دے محلان وچ بتاؤنیاں پیندیاں سن تے پھر اوہ اپنے پتی دے گھر جا سکدی سی۔

گورو صاحب نے راجے دی نمرتا ویکھدے ہوئے اشیرواد دتا تے راجے نوں سمجھایا کہ ایہہ بستر اتے موہرا ساڈے کسے کم نہی۔ سادھو واسطے قیمتی سامان اوہدی جان دا کھو بندا ہے۔ راجے نے گورو صاحب نوں کہیا کہ اس علاقے وچ پور کوئی پیداوار ہی نہی۔ بس جانورن دی ان ریاست دی کمائی دا سادھن ہے جاں پھر تھوڑا بہت دھان ہو جاندا ہے۔ گورو صاحب نے اشیرواد دتی کہ اتھوں دی دھرتی سونا اگلیا کریگی بس نرنکار دے لڑھ لگو۔

گورو صاحب نے پھر راجے کول شکانت لگائی کہ تھادی ریاست دی بدنامی ہے کہ اجے وی تنسی ویاہ والی لاڑی نوں پہلاں اپنے کول رکھدے ہو۔ ایہہ پرتھا بند کر دیو اکال پرکھ تھادے راجے تے بخششاں کریگا۔ راجے نے گورو صاحب اگے وعدہ کیتا کہ اوہ اج توں ہی ایہہ رواج بند کرن دا اعلان کردا ہے۔

اوہ دو صلاں جناں تے گورو صاحب اتے بھائی مردانہ براجے سن اج وی ندی کنارے موجود ہے۔

---◆---

منیکرن (کلو) پہنچیا کلتارن

بیجناتھ توں کوئی ۵۵ کلو میٹر دا پینڈا چل کے گورو صاحب دیوی دیوتیا دی بھومی کلو پہنچے۔ ہماچل پہاڑی علاقے دا سبھ توں مہتوی پورن تے اتھاسک جے کوئی شہر ہے تاں اوہ ہے کلو۔ کلو دا ذکر باقائدہ ہندو پیراناں، مہابھارت اتے رمان وچ وی ملدا ہے۔ ایہدی اتھاسک مہنتا ہی سی کہ ۸ویں صدی ای۔ دا چینی یاتری ہیون سانگ نوں جالندھر توں چل پھر پہاڑاں ول پرتنا پیا سی۔ علاقہ ہندوتے بودھی مندراں دیوی دیوتیاں دیاں کتھا کہانیاں نال لتھ پتھ ہے۔ اتھے کوئی پتھر پوج رہا سی، کوئی اسمانی بجلی، کوئی رخ، کوئی سورج، کوئی چندرما، جاں پور طرحاں طرحاں دے کالپنک دیوی دیوتے۔ اتھے پہنچ گورو صاحب نے اک نرنکار دے نام دا ڈھنڈورا پٹیا تے دہائی دتی کہ بھولے لوکو کرتاں نوں چھڈ کے کرتے دے مگر لگو۔ نام دے لڑ لگو تھادے دکھ دلدر ناس ہو جانگے تے تنسی چڑھدی کلا وچ وسوگے۔

اتھے وی لوک ادبھت قدرتی ورتاریاں نوں ہی

پوجی جاندے سن جوہیں جوالامکھی وکھے نکلی زمینی گیس نوں دیوی من لیا سی اتھے وی زمینی

بھنتر۔ ٹھاٹھاں ماردا بیاس۔ بچھے گرو دوارہ جتھے گورو صاحب براجے۔

لاوے کارن پانی دے گرم چشمیاں نوں ہی پوجی جاندے سن۔ گورو صاحب نے لوکائی نوں سنبھا دتا کہ ایہہ چشمے ایہہ گیس آدی دا نکلنا قدرتی کھیڈ ہے۔ ایہہ رب نہی۔ اس کھیڈ نوں چلاؤن والے نوں منو۔ لوکاں نوں سمجھاؤن لئی پھر منیکرن (کلو) توں ۴۰ ک۔ می پورب) دے ستھان تے گورو صاحب نے حکم کر کے کھدوائی کرائی تے اوٹھوں وی گرم جل دا چشمہ فٹ پیا۔ گرسکھاں نے اج وی اوٹھے گورو صاحب دی یادگار بنائی ہوئی ہے۔

پراتن جنمساکھی وچ آؤدا ہے کہ اتھے لوکاں نے

ویہوی اکوی صدی دے بہتے اتھاسکاراں (سوائے پیار سنگھ) نے CE اس ساکھی نوں بھوٹان دیش وچ بونا منیا ہے جو کہ سراسر غلط ہے۔ ساکھی بی: ۴۰-۱۲۴ اتے آدی تے نال ہی پھر منیکرن والی ساکھی دتی ہوئی ہے۔ بھونتر دا پرانا ناں بھونتر سی۔ ساکھیکار نے بھونتر نوں بھونتر لکھ دتا ہے، "ساکھی بھونتر دیس کی چلی"۔ ساڈے آجوکے ودواناں نے اس نوں بھوٹان نال جوڑ دتا۔ ساکھیکار نے باقاعدہ نال تصویر وی بنائی ہوئی ہے جس وچ صاف طورے ہماچلی لوک وکھائی ہن۔ وکھری ریاست ہون کر کے بھونتر دیس لکھیا ہے پر منیکرن وی تاں ایہو کجھ لکھیا ہے، "بابا جی اک ملک گیا۔" دھیان رہے ۴۰۰ سال پہلاں ملکان دیساں دے مائے وکھرے سن۔ نالے سبھ توں وڈا ثبوت مقامی روایت ہے جس انوسار گورو صاحب اتھے براجے اتے لوک اوہ صلح وی پچھاندے ہن جتھے گورو آکے براجے سن۔ ہشیار پور دے بھائی ایشر سنگھ جدوں ۱۹۲۴ ای وچ اتھے پہنچے تاں مقامی روایت سن کے اتاں اتھے یادگار بناؤن دا تہیہ کر لیا اتے ۱۹۲۷ وچ گرو دوارہ صاحب اس تھانے بنا دتا جتھے گورو صاحب براجے سن۔ اس غریب سنگھ دی بھونتر وکھے پرچون دی پٹی سی۔ اتاں دی سوچ ثابت کردی ہے کہ شردھاوان ان پڑھ بندے دی سوچ وڈے ودواناں نوں مات پا سکدی ہے۔ اسیں سبھ لکھاری بھونتر نوں بھوٹان ہی سمجھدے آئے ساں۔ خیر پہاڑی علاقیاں وچ روایت ہے کہ پہاڑاں وچ کپاہ دی کھینٹی گورو صاحب دی بخشش کر کے ہی شروع ہوئی سی۔

ءانءا سى. منىءرن وء ؤءءاءرى ؤرءءوارء صاءب وى
موءوء ىء. (سروء: ىى-٤٠-١٢٥)

---◆---

ءابى ؤا ؤءائى سمىر ءى سءى ؤوءى

سمىر ؤا ؤىلاش ىرءء -

ءنءواں ءا منءا ىى ؤء سـوءر ؤء ؤىلاش ىرءء ءى
ءه ؤوان شو ؤى نواس ؤرءى ىن.

ءهوءر ؤء ؤاوء - نءقشءى ءى لءهنؤ (ىو. ىى) ءو اىن اءر
ىاسى سءهى لائن ؤهءىءى ءاں ٥٠٠ ؤء. مى. ءورى ءى
ءا ؤء ؤماليا ىهائ ءالا ءءء ىىن وء ىىءا ىىء، ؤىلاش
ىرءء. ؤنو ىنءو شو سـوءو لنگ ءى ءوءهى ؤوءءا ؤاں
سءو ىنءى ىن. ؤائء منءؤ نىال ءوں ٦٧٠ ؤء. مى..
ءىء ءى راءءهانى لاسا ءوں ٩٧٠ ؤء. مى. ىءءم وء.
ءالنهءر ءوں اىن ؤرءهءى ىاسى ٥٤٠ ؤء. مى.. (اىءه
ءورىاں نءء ءى سىءهءى ءىءاں ىن. اصل رسءى ءاں
اس ءوں ءوئى ءىءى ىىءى ءىءاں ىن ؤىونء ؤىءىءاں
مىءىءاں ىهائى ىءءءءىءاں ءهانى ؤانا ىىءنا ىىء) ؤىلاش
ىرءء انء ىرءاءن رىشم مارء (سلء روء) ءوں صرف
١٠ ؤء. مى. اءرءى ىىء.

ءىلاش ىرءء ؤوئى ءى اءائى - ٢١٧٧٨ فءء (٦٦٣٨
مىءر) - ؤوئى ءوآل ىرءرءا ٥٢ ؤء. مى. ىىءى ىىءى
ءى شءرءهالو سا ءن وء اىءه ىرءرءا ؤر لىءءى ىن.
ءىلاش ىرءء نون ىى سمىر ىرءء وى ؤىءا ؤانءا ىىء
ءهائ سارى ىهائاں ءوں سرىشءه. ىهء ىنءو ءهرء ءى
سبء ءوں ىوئر نءى ؤنءا وى اءهون ىى نءءى ىىء.

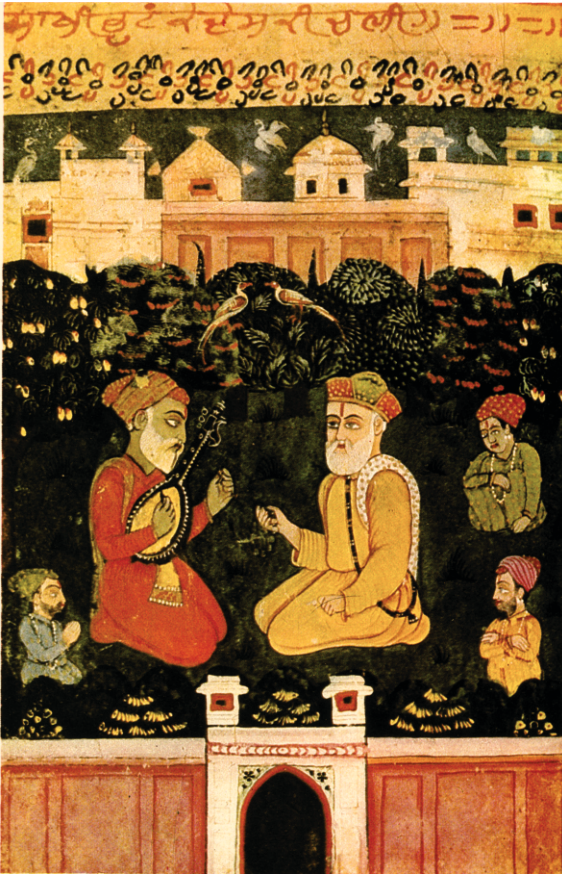
ءهارء ؤسءها ءى ءءى نءر ىىنى سءرءارنى اس
ءوئى ءى ؤرءهءى ءى ؤنونى روء لائى ءوئى ىىء.

ءا ىمان - اءائى ءى ءون ؤرءى اىءه ؤلاءه سال ءا ءهء
سماں ؤمىا ىى رهنءا ىىء. ءا ىمان منفى ١٥ ءءرى نءء
ءاں ؤام ىى سـءرءىاں وء ءو ؤانءا ىىء. ؤرمىاں ءهائ
ءىءه مءىءى ءوں ؤءء اوسءط ءا ىمان وءه ءو وءه
١٧-١٥ ءءرى ءى ؤهءو ؤهءء ءهائ وءل ٥ ءءرى ءنءا
ىىء. ءارش ناں ءون ءرءر ىىء. ءهائ رىءءسءان ءى اوه
وى ءهءءا ءى ؤشء. رىءاءه ءهءء ءون ؤرءى ءرف ىىءى
ىىء ؤو ؤرمىاں 'ءء ىءهءلءى ىىء ءى ءهوءا ءهء ؤىون
ءءا ىىء.

آءاءى - ىرازان سالان ءوں ءهارء ؤسءها ءا مرءر
رهن ءى ءاو ؤوء ؤلاءه وء آءاءى ءاں ءى ءرءر ىىء.
ءس ضلءى وء ؤىلاش سءهء ىىء اوءهون ءى فى
ورء ؤء. مى اوسءط آءاءى ٣٨٠ ءى مطلب ؤء ١٨
ورء ؤء. مى وء ؤىءى ٣ ىنءى ىن. (ىنءاب ءى اوسءط
آءاءى - ٥٥٠ ىنءى فى ورء ؤء. مى. ىىء)

ءوءهى مءهء - ؤىلاش ءى نىءىءى ءىءىءى اء وى ؤار
وءءى ءوءهسى مءهء ىن: ١. رىورا، ٢. ؤىو ؤوءءا، ٣.
رءهىرى، ٤. رىوزهب .

ءنءواں ءا ؤهنا ىىء ؤء اىءه شو وء وء ؤوءىءاں ءىء

”سا ؤهى ءهءء ءىس ؤى ؤلى” ىى: ٤٠ ءىءوئر. ءىءوئر. وء ؤورو صاءب
ءى مرءانى ءوں ؤلاءه ؤرءى ءىءىءى ؤرءى ؤرءى ؤرءى ؤرءى ؤرءى
ءهءا رىءر آ رىءى. ءهوءائى لوء ءاں اءىءى ءسءار نىءى ءىءى. ىهء
اءهى ؤهءى وى ؤىنى ؤىءى نىءى ىن.

مرءانى نون ؤءى رسءء ءاں ءى ءىءى ىر ؤلاءه وء
ىرءءء وءم ؤارن اءء ناں ءىءى. ىهء ؤورو صاءب ءىء
ا ىءىش انوسار مرءانىءى ءال ؤاول آءى ؤىءى وء ءىء
ءى ؤرم ؤشءى وء ؤء لمءاء ءىءى ءىءى ؤرءى ؤرءى
ءىءار ءو ؤىءا.**

منىءرن ءى ؤرم ؤشءى وء ىىءى اء وى لنگر ىءاىا ؤانءا
ىىء ءس نون ءىءه ىاءرى ؤء ؤء ءو اءهءى ىن. ؤورو
صاءب ءى آءء ءوں ىهلاں انان سبء نون ىوءىاں

ءهوءئر-اىءئر ءو ؤءانان ؤهناں ءىءى ؤورو صاءب اءىءى مرءانىءى ءهء
ءىءرءن ؤىءا. (ءهوءئر ؤرءءوارء صاءب ءى انءر موءوء)

گرو دوارہ صاحب منیکرن

ستھان جاں آسن جاں آشرم سن۔ ہندواں دیاں لکھتاں دسدیاں بن کہ کیلاش مانس۔ روور وکھے سیکڑے سادھو گپھاواں کنڈراں وچ بیٹھے تپسیا کردے رہندے سن۔

تبت کوئی چھوٹا ملک نہیں۔ نیال، بھوٹان، سکم جہے نال لگدے علاقیاں دا سبھیچار وی اس نال کجھ ملدا جلدی ہے۔ وسییے پکھو ایہہ ملک مشکلاں نال بھریا پیاں۔ دنیا دا سببھ توں ودھ اچائی والا ملک، بہتی تھانٹی بارش وی بہت گھٹ ہندی ہے۔

---◆---

راہ وچ - ڈونگھی سمادھی وچ پیا لاما ویکھیا

گورو صاحب نال کلو جاں کنور توں اک دو جوگی جاں بودھی بھکھشو وی مل گئے جو کیلاش پریت دے درشناں دی تانگھ رکھدے سن۔ تبت دے اس درگم مارگ تے چلیدیاں راہ وچ اک بودھی وپار جاں مٹھ نظر آیا۔ گورو صاحب ساتھیان نال اندر گئے۔ آواز مارن تے کوئی جواب ناں ملیا۔

ساتھیان سمیت پھر گورو صاحب سمادھی والے کمرے وچ گئے۔ ویکھیا اک سادھو جاں لاما ڈونگھی سمادھی وچ ہے۔ ہتھیریاں واجاں ماریاں پر جواب کتھے۔

منیکرن دے قدرتی گرم چشمے وچ لنگر لئی دیگاں بن رہیاں۔ نالے گرم چشمہ جاری کیتا تے نالے پہاڑی لوکاں نوں گورو صاحب نے گرم پانی دی ورتوں سکھائی سی۔ اتھے گرو دوارہ صاحب موجود ہے۔

صاحب دا ساتھی بشمبہر ناتھ پھر بولیا :
کروٹ پھیر نینا کو کھولہ۔
سنمکھ ہوئی کے درس دیہ۔
چرن پکھالوں پوجو دیہ۔
مات لوک تے آئی پہنچے۔
نانک داس تپا تہ پچھے۔

لامیاں نے کیہا جی ایہہ سادھو بدھ اوستھا وچ چلا گیا ہے۔ گورو صاحب نے کیہا کہ ایہو جہی سمادھی دا کوئی فائدہ نہیں۔ صاحب نے رامکلی وچ سبب کیہا:-

سن ماچھندرا نانک بولے .. وسگت پنچ کرے نہ ڈولے .. ایسی جگت جوگ کو پالے .. آپ ترے سگلے کل تارے .. اسو اڈھوت ایسی مت پاوے .. ایہنیں سن سمادھ سماوے .. ارباؤ .. بھکھیا بھائی بھگت بھے چلے .. ہووے سو تربت سنتوکھ املے .. دھیان روپ ہوئی آسن پاوے .. سچ نام تاڑی چت لاوے .. آنانک بولے امرت بانی .. سن ماچھندرا اڈھو نیسانی .. آسا ماہ نراس ولایے .. نہچو نانک کرتے پائے .. ۳ پرنوٹ نانک اگم سنائے .. گر چیلے کی سندھ ملائے .. دیکھیا دارو بھوجن کھائی .. چھ درس کی سوچھی پائی .. ۵ ۶

صاحب نال مچھندر جوگی سمپر دا دا چیلانوں گورو صاحب نے سمبودھن ہو کے کیہا کہ بھائی ایہو جہی سمادھ دا کی فائدہ۔ اصل سمادھی ہے سماجک جیون وچ وچردیاں سمادھی اوستھا وچ رہنا۔ کام کرودھ لوہہ موہ ہنکار توں اپنے آپ نوں بچاؤنا۔ ہمیشاں نرنکار دا گنگان کرناں۔ صبر سنتوکھ نال، اکال پرکھ دے ڈر وچ رہے اوہنے بھکھیا پریم دی لینی ہے بھاؤ لوکاں نال اجیہا ورتاؤ کرناں ہے کہ اگلے دے من وچ اوہدے پرتی پریم اتہن ہووے۔ اوہدی چیتنتا بھری سمادھی ہمیشاں سچ نال لگی ہووے بھاؤ سچ دا دھارنی بنے۔ ایہہ ہے اصل سادھو دی نشانی کہ اوہ اس آس وند سنسار وچ رہے آساں امیداں توں نرلیپ رہے۔ من وچ درڑھ ارادہ ہووے پرہو پراپتی دا۔ انوں پھر آپے برہم گیان پراپت ہو جاویگا سارے دھارمک اصولاں دا پتہ لگ جائیگا۔

پھر گورو صاحب تے ساتھی جوگیان نے مٹھ وچ لگے رکھاں دے مٹھے پھل کھا دھتے آگے چلدے بنے۔

---◆---

چار دھرماں دا پوتر ستھان کیلاش

کیلاش پریت ہندو، جین، بودھی تے تبتی دھرم ہون دا پوتر ستھان ہے۔

کئی اچوکے لکھاریاں (کوہلی آدی) لکھیا ہے کہ گورو صاحب بشہر وی گئے۔ ایہہ لوک لکھدے بن کہ جہڑا جنم ساکھیاں وچ بسیئر دیس دی گل کہی ہے اوہ بشہر ہی ہے۔ اس بابت آسین سپشٹ کر چکے ہاں کہ بسیئر توں مطلب بسیئر ناگ ہے۔ ویکھو صفحہ ۱۶۳۔

۱. ہندومت - ہندو مت دا مننا ہے کہ بھگوان شو جی سدا اتھے وسدے ہن۔ ایسے کر کے پھر کیلاش پربت دا ہندو گرننتھاں وچ بہت گنگان کیتا گیا ہے۔ جویں مہابھارت، پدم پیران آدی آدی۔ ہندواں دا مننا ہے کہ کانشی جاں دنیاں دا پور کوئی ستھانن تان تباہ ہو سکدا پر کیلاش نہی۔

۲. کیلاش پربت نوں ہندو لوک سرسٹی دا دھرا جاں کیندر مندے ہن۔

۳. ہندو لوک مندے ہن کہ گنگا کیلاش پربت توں نکلدی ہے۔ پیراناں وچ کتھا ہے کہ اک ویراں راجا بھگیرتھ دے راج وچ کال پے گیا کیونکہ ۱۲ سال تک میہ نہ پیا۔ آخر بھگیرتھ نے ہمالیا پہاڑاں وچ جا کے گھور تپسیا کیتی۔ بھگوان وشنوں ہمالیا رشی دے روپ وچ پرگٹ ہوئے تے بھگیرتھ دی تپسیا تے بہت پرسن ہویا تے کہن لگا بھگیرتھ منگ کی چاہنے اے۔

بھگیرتھ نے منگ کیتی کہ سوکے دے حالاتان دے مدے نظر دیوراج ہمالیا میری پرجاتے ترس کرے تے کوئی دریا ہمالیا توں جاری ہو کے میرے دیس وچ آ کے پیاسی جنتا دی پیاس بجھاے۔

اس تے ہمالیا رشی راضی ہو گیا تے اس نے کہا کہ ویکھو میں اپنی پتری گنگا نوں تہاڈے دیس بھیج تان دیواں پر اوہ بہت چنچل تے شرارتی ہے۔ اوہنوں میں جویں آزاد کیتا اوہنے تہاڈا سارا ملک بہا کے لے جانا واں پڑھاں دے روپ وچ۔

کتھا 'چ دسیا ہے کہ بھگیرتھ نے پھر شو جی دی ارادھنا کیتی تے شو نے پرسن پوکے کہا کہ منگو بھگیرتھ کی منگ ہے تہاڈی؟ بھگیرتھ نے منگیا کہ بھگوان جی کرپا کرو کہ گنگا ندی نوں سنبھال کے میرے دیس تک پہنچاؤ تان کہ سبھ جن مانس بنا سپتی دی پیاس بجھ سکے۔

بھگوان من گیتا گنگا نوں اسمان توں اترن دی آگیا دے دتی کہ اے گنگا توں میریاں جٹاواں رانہی اتر کے ہندوستان دی پیاس بجھا۔

گنگا آگیا کار بنی تے شو جی دیاں جٹاواں رانہی ہی ہمالیا توں پیٹھا اتردی ہے۔

ہندو شر دھالو اس کتھا نوں سچ مندے ہن تے جتھے وی بھگوان شو جی دی مورت بنائی ہندی ہے اوہدے والاں وچ گنگا دکھائی جاندی ہے۔

۴. ہندو لوک جو مندران تے گھراں وچ ینتر (دھگرم) بناؤدے ہن اوہناں وچ اک ینتر میرو (سمیر) کہاؤدا ہے اک مہا-میرو وی ہندا ہے۔

بدھ مت - کیلاش پربت دا تبتی ناں 'گنگ رمپوچے' جہدا مطلب 'برفانی رتن' ہندا ہے۔ پہاڑی دا ستھانک نام 'تیسے' ہے جہدا مطلب دریاواں دی ماں-تبتیاں انوسار اتھو ہی چارے پرسدھ دریا نکلدے ہن: برہمپتر، سندھ، ستلج تے کرنالی (گھگر)۔ کیلاش پربت دوالے گورو پدمسمبھو رمپوچے دیاں انیکاں

یادگاری تھاواں ہن۔ جویں پہلاں دسیا جا چکا ہے کہ پدمسمبھو رمپوچے ہی تبت دا گورو ہے جس نے بدھ مت تبت وچ پھیلا یا۔ جوگیاں وچ جتھے نام نال انت وچ 'پا' لگدا ہے سمجھو اوہ تبتی جوگی ہے۔ جویں کنپیا، ہنیپا آدی۔

گورو نانک تے پدمسمبھو والی ساکھی وچ پچھے آ چکا ہے کہ کوے بدھ مت دا وجہ ریان فرقہ گورو گورکھ تے گورو مچندر نوں اپنے گورو مندے ہن۔ جدوں کہ کیلاش مکھ طور تے شو پنتھی جوگیاں دی ہی جگہ ہے۔

ہون مت - تبت دا مول دھرم جس نوں ۱۱ ویسوی وچ دوبارہ سر جیت کیتا گیا سی اوہ وی کیلاش پہاڑی نوں پوتر گندا ہے اس دوالے اوناں دیاں کئی ساکھیاں پرچلت ہن۔

جینمت - جینی لوک مندے ہن کہ اوہنے دے دھرم دے موڈھی تیرتھنکر رشہدیو جنو اوہ آدنا تھ وی کہندے ہن نوں مکتی اتھے کیلاش پربت تے ہی ملی سی۔

گورو صاحب کہڑے رستے آئے؟ - کلو تو بجلی مہادیو پھر منیکرن تے منیکرن توں واپس بھنترتے جتھے اچ مہولی ہے اوتھوں پھر ستلج دے کنڈھے کنڈھے اتر دشا (کنور ضلع) پہڑی صاحب نے*۔

کیلاش پربت دے دکھن وچ ۵۰ ک۔ می۔ دی دوری تے مانس روور جھیل ہے۔ مان سروور دے نیڑے ہی پھر راکھس تلا ہے۔

جویں اتے دسیا جا چکا ہے کہ ہندو لوک کیلاش پربت نوں شو جی تے پاربتی دا نواس مندے ہن۔ پربت دوالے ہندوتے بودھی دووے ۵۲ ک۔ می۔ لمی پرکرما کرناں پوتر سمجھدے ہن۔ ایسے پرکرما دوران اک

بالا - ۲۴۸ CE
جوگیاں وچ سمدھی دا سدھانت بہت مشہور ہے۔ جوگی بناں بلے ڈلے کئی کئی دن پئے رہندے ہن۔ بودھی لوکاں دا کہنا کہ جے بھکھشو ۳ ہفتے تک بناں بلے ڈلے سمدھی وچ رہندا ہے تان سمجھو کہ اوہ بدھ ہو گیا بہاؤ اوہنوں انتم گیان دی پراپتی ہو گئی۔

پچھے فروری ۲۰۱۵ منگولیا وچ پولیس نے اک تسکر نوں پھڑیا جہڑا کسے بودھی بھکھشو دی ممی بن چکی لاش نوں ویچن لئی سرحد پار کرن دے پتتاں وچ سی۔ بعد وچ پتہ لگا کہ ایہہ داشی دورجی بھکھشو دی دیہہ ہے جو ۱۸۵۲ ای

توں لے کے اسے اوستھا وچ ہے۔ بودھیان نے دہائی دے دتی کہ کمل سمدھی وچ پیٹھا بھکھشوزندہ ہے۔ ڈاکٹران کہا کہ ایہہ ممی بن چکا ہے۔ پوری دنیاں بھکھشو دی ممی بنی لاش دی فوٹو ویکھی۔ بو سکدے گورو صاحب دے ساتھیان نے وی کوئی اجیہی لاش ہی ویکھی ہوویگی۔

جھیل آؤدی ہے جو سدا جمی ہی رہندی ہے۔ اس نوں غوری کنڈ کیرا جاندا ہے۔

گورو صاحب اپنی پہلی اداسی موقعے بدری ناتھ تگ تان گئے سن پر کیلاش مانسروور اودوں نہی جا سکے۔ سو گورو صاحب نے سمیر پربت دے سدھان جوگیاں نوں راہے پاؤن لئی ایتکان پھر اتر پچھم دا رستہ اختیار کیتا جنو ان مارگ (انول رود) کیرا جاندا ہے۔ اج دے کنور ضلعے تے تھوڑا اگے ستلج دریا دے نال نال شپکی لا درے تھاننی دیاشیانگ، سنگ کو، دونگکیو، منگگا، کائی بانگکیاگٹ (بائر سٹیشن) تے مکھ ریشم سڑک باگاسیانگ تگ تے پھر اتر پاسے کیلاش پربت۔ کلو توں کوئی ۶۰۰ ک۔ می سفر کیتا ہووے گا بابے۔

راہ وچ جنے وی بودھی مٹھ جاں وہار آئے سبھ تھان رہ رہ کے لامیاں نوں نرنکار دا اپدیش دتا تے دسیا کہ کوے کرمانڈتے جنتر-تنتر آدی تھادے آتے منکھتا دے بھلے وچ نہی ہن۔

کیلاش پربت دوآلے پرکراماں کردے بودھی لوک

سمیر پربت دے جوگی - جدوں گورو صاحب کیلاش پربت جاں جوگیاں دے سچکھنڈ گئے تان اوتھے سیکڑے جوگی تپیشتر سنیاسی کوئی پٹھا لمکیا کوئی اک پیرتے کھلوتا، کسے نے اک بانہہ اچی کیتی ہوئی، کوئی کس طرحاں سریر نوں کوہ رہا سی تے کوئی کسے ہور طریقے۔ گورو صاحب دا کومل پردا ایہہ کجھ ویکھ تڑپھ اٹھیا۔ نرنکار دی اپما وی کیتی کہ ویکھ تیرے درشنان نوں تیرے پیدا کیتے جی کی کجھ کر رہے۔ شکانت وی کیتی:

اک سوگی اک روگ ویاپے .. جو کچھ کرے سو آپے آپے .. بھگت بھاؤ گر کی مت پوری انہد سبب لکھائی ہے .. ۱۲ اک ناغے بھوکھے بھوہ بھوئے .. اک بٹھ کر مرہ ن قیمت پائے .. گت اوگت کی سمارن جانے بوجھے سبب کمائی ہے .. ۱۳ اک تیرتھ ناوہ ان ن کھاوہ .. اک اگن جلاوہ دیہہ کھپاوہ .. رام نام بن مکت ن ہوئی کت بدھ پار لنگھائی ہے ..

اتھے گورو صاحب نال ساریاں ونکیاں دے جوگیاں

کیلاش پربت دے نال اج دے زمانے دے سادھواں دی اک گھا. دور ہور وی گپھاواں آتے گھر نظر آریں۔ یاد رہے اتھے بارش نہی ہندی۔ بس برف ہی چھیرا ڈھک دندی ہے۔ (جون مہینے بھاؤ گرمیاں دے دن دی تصویر)

دا ٹاکرا ہویا۔ کوئی گور کھناتھی، بھرتھری دا بیراگی، کوئی پاگل، کوئی صوفی، کوئی راول، اوگھڑ، کوئی چرپٹی، کوئی ورکاری، کوئی ستنتا تھی آدی۔

گورو صاحب دے نال جہڑے جوگی ہماچل چوں گئے سن لگدے اوناں وی کیلاش دے جوگیاں نوں دس دتا ہووے گا کہ گورو نانک نوں کوئی سدھارن وٹکتی ناں سمجھو۔ پر پھر وی کیلاش پربت دے تنتر ودیا دے ماہر جوگی باج ناں آتے طرحاں طرحاں دیاں اڑاؤنیاں گورو صاحب نوں پاؤدے رہے۔ گورو صاحب ہر واری اوناں نوں لا جواب کری گئے۔ ردھی سدھیاں وچ ماہر اناں جوگیاں نے گورو صاحب نوں طرحاں طرحاں دے لالچ دے کے بھرماؤنا چاپیا۔ کدی گورو صاحب دے راہ وچ بیرے جواہرات وچھا دین، کدی کجھ تے کدی کجھ۔

اخیر جدوں ایہہ چارے خانے چت ہو گئے تان اناں رل کے ایہہ متا پکایا کہ کسے طرحاں نانک نوں جوگ مت وچ لایا جائے کیونکہ جے ایہہ جوگسی بن گیا تان جوگمت نوں دنیا وچ پھیلا دیویگا۔ اس توں بعد اناں

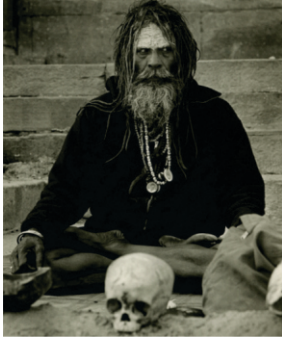
بھر گرمی دے موسم وچ (جی ہاں اتھے ایہنوں گرمی ہی کہندے نے) تبتی لوک کیلاش دے درشنان لئی پہنچے۔

نے گورو صاحب تے ایہو زور پاؤنا شروع کر دتا کہ جے تسی گورو دھارن کر لؤ تاں ساری دنیاں تہانوں پوجیگی۔ تے کہا کہ گورو بناں گت نہی جے۔ ہر طریقہ عظمہ کے ویکھ لیا انان نے۔ اخیرتے سدھاں نے گورو صاحب اگے سیس نوایا سی۔ ایہو کارن بے گورو صاحب دی پرسدھی تبت وچ پھیل گئی۔ خوش قسمتی نال گورو صاحب نے انان نال ہونی گل بات گریانی وچ درج کیتی ہے۔ ہر بدقسمتی، وقت پاکے گورو صاحب دا ناں رمپوچے پدمسمبھو نال رلگد ہو گیا کیونکہ اوہ وی وڈے پنجاب دے علاقے وچوں ہی سی۔ وقت پاکے کئی دند کتھاواں وی گورو صاحب نال جڑ گئیاں۔ کیلاش پریت دی مانس روور جھیل دولے موجود بودھی وباراں وچ آج وی گورو صاحب دیاں تصویراں لگیاں ہونیاں ہن اتے راکھش تلا دے کندھے تے موجود شپچی مٹھ وچ گورو صاحب دے پتھرتے پد-چنہ سمبالے ہوئے ہن۔

ایہہ وی وڈی سچائی ہے کہ سکھ دھرم دے پھیلاء وچ جوگی لوکاں نے اہم بھومکا نبھائی سی۔

تبت وچ ایہہ دھارنا ہے کہ کیلاش تے رہ کے جوگی سنیاسی اپنی عمر لمی کرن لئی وی اپاء کردے سن تے کئی سادھواں دی عمر سیکڑے سال ہندی سی۔ گورو پدمسمبھونے وی ایہہ کورس کیتا سی۔

بھائی گورداس نے صاحب دی سمیر پھیاری بارے بڑا

کچھ اجیہی حالت وچ ہی گورو صاحب نے سادھو ویکھے ہونگے جدوں اوہناں دا پردا تڑپھ اٹھیا سی۔ اکال پرکھ اگے شکانت کیتی سی کہ ویکھ توں کیہو کیہو جہی بدھ پانی ہے جینواں وچ، ویکھ کوئے تڑپھ رہیے مکتی پاؤن لئی۔ اے نرنکار توں اپنے جیاں تے ترس کر! "کیتیا تیریا قدرتی کیوڈ تیری دات .. کیتے تیرے جی جنت صفت کرہ دئ رات .."

خوبصورت لکھیا ہے:-

بابے ڈٹھی پرتھمی نوے کھنڈ جتھے تک آہی۔ پھر جا چڑے سمیر پر سدھ منڈلی درسٹی آئی۔ چوراسیہ سدھ گورکھا من اندر گنتی ورتائی۔ سدھ پچھن سن بالیا کون سکت تہ ایتھے لیائی۔ پوں جیپا پرمیسرو بہاؤ بھگت سنگ تاڑی لائی۔ اکھن سدھ سنن بالیا اپنا ناں تم دیئے بتائی۔ بابا آکھے ناتھ جی نانک نام جے گت پائی۔ نیچ کھائی اوچ گھرائی۔

جوگی حیران سن کہ ایہہ گرسٹی بندہ اتھے کوئے آ گیا ہے؟ ایہدے کول کھڑی ایہو جہی طاقت ہے؟

پھر پچھن سدھ نانکا مات لوک وچ کیا ورتارا۔ سبھ سدھیں ایہہ بجھیا کلی تارن نانک اوتارا۔ بابے کہیا

ناتھ جی سچ چندرما کوڑ اندھارا۔ کوڑ اماوس ورتیا پوں بھالن چڑھیا سنسارا۔ پاپ گراسی پرتھمی دھول کھڑا دھر پیٹھ پکارا۔ سدھ چھپ بیٹھے پربتیں کون جگ کو پار اتارا۔ جوگی گیان وہونیاں نسدن انگ لگائن چھارا۔ باجھ گورو ڈبا جگ سارا۔

کئی کئی سالان توں تاڑی لائی بیٹھے جوگی پھر گورو صاحب توں پچھدے ہن کہ دیس دا کی حال ہے؟ گورو صاحب نے انان تے کٹاکھ کیتا کہ تہانوں کی لگے؟ جے تسی لوک بتیشی بندے تاں لوکاں وچ وچرکے انان دا ادھار کردے۔ تسی تاں ایتھے سواہ مل کے بہہ گئے ہو۔

کلھ آئی کتے مہی کھاج ہوا مردار غصائی۔ راجے پاپ کمانودے لئی واڑ کھیت کو کھائی۔ پرجا اندھی گیان بن کوڑ کست مکھہ لائی۔ چیلے ساز

وجائندے نچن گورو بہت بدھ بھائی۔ سیوک بیٹھن گھراں وچ گر اٹھ گھریں تناڑے جانی۔ قاضی ہوئے رسوتی وڈھی لیکے حق گوانی۔ اسٹری پرکھا دام بت بھاپی آئی کتھاؤں جانی۔ ورتیا پاپ سبھس جگ مانہی

بھائی گرداس پھر گورو صاحب راہی اس زمانے دی تصویر کھچدے ہن۔

سدھیں منے بچاریا کو درسن ایہہ لیوے بالا۔ ایسا جوگی کلی ماہ پمرے پنتھ کرے اجیالا۔ کھپر دتا ناتھ جی پانی پھر لیون اٹھ چالا۔ بابا آیا پانیئے ڈٹھے رتن

جواہر لالا۔ ستگور اگم اگادھ پرکھ کیہڑا جھلے گر دی جھالا۔ پھر آیا گر ناتھ جی پانی ٹھوڑ نہیں اس تالا۔ سبد جتی سدھ منڈلی کیتوس اپنا پنتھ نرالا۔ کلجگ نانک نام سکھالا۔

خوش قسمتی نال آج ساڈے کول شدھ روپ وچ اوہ وار تالاب 'سدھ گوشٹ' موجود ہے جہڑی جوگیان نال سمیر پریت تے ہوئی۔ جسدا سار اگلے پنیان وچ دتا جا رہا ہے۔

